

Тема №3.

Розгортання Української революції.

Боротьба за відновлення державності.

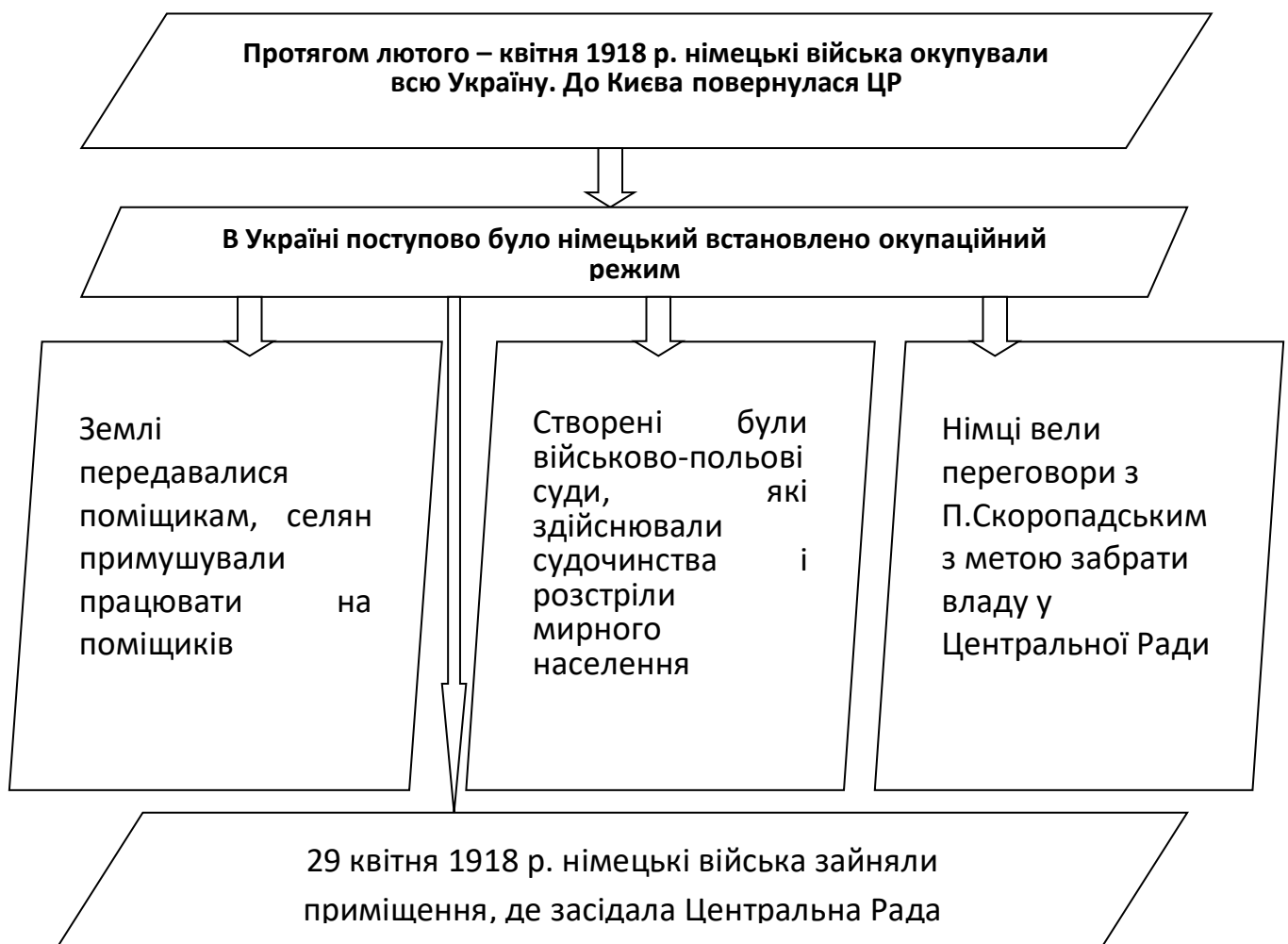
ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ТЕМИ Гетьманська держава Павла Скоропадського.

НІМЕЦЬКА ОКУПАЦІЙНА ПОЛІТИКА

<i>Мета</i>	
Забезпечення максимального отримання продовольчих і сировинних ресурсів з України для продовження війни з країнами Антанти до переможного кінця	Намагання перетворити Україну на одну зі складових великої Німецької імперії

<i>Заходи</i>
• Установлення і підтримка маріонеткового режиму   • Підтримка поміщиків у їхніх намаганнях відновити свої права на землеволодіння   • Запровадження воєнно-польових судів і смертної кари   • Придушення селянських виступів, робітничих страйків   • Переслідування більшовиків та співчуваючих їм   • Перешкоджання створенню сильної української армії та флоту   • Створення умов для захоплення українського ринку, установлення контролю над українською промисловістю, шляхами сполучення, портами, джерелами сировини і продовольства

**29 квітня 1918 р. при підтримці Німеччини в Україні стався державний переворот.
29 квітня З'їзд союзу землевласників проголосив гетьманом П. Скоропадського.**

ПОДІЇ ДЕРЖАВНОГО ПЕРЕВОРОТУ В УКРАЇНІ

Дата	Подія
Березень—квітень 1918 р.	Поширення руху заможних селян проти аграрної політики УЦР. З'їзди землевласників у Лубнах (25 березня 1918 р.) та Харкові (6—17 квітня 1918 р.)
Квітень 1918 р.	Створення в Києві Української Народної Громади, яка вступила в переговори з німецьким командуванням про зміну влади в Україні шляхом перевороту
26 квітня 1918 р.	Санкціонування німецьким імператором Вільгельмом II зміни влади в Україні
26—27 квітня 1918 р.	Роззброєння Синьожупанної дивізії
28 квітня 1918 р.	Під час засідання УЦР німецькі солдати заарештували двох міністрів
29 квітня 1918 р.	Проведення хліборобського конгресу, на який зібралося 6432 уповноважені представники від 8 губерній. Усього в його роботі брали участь 8 тис. делегатів, переважно селяни. Конгрес засудив аграрну політику УЦР і обрав П. Скоропадського гетьманом України. Того ж дня в соборі Св. Софії єпископ Никодим миропомазав гетьмана, а на Софійській площі відслужив молебень. Тим часом віддані гетьману війська захопили всі урядові будинки в Києві та розігнали УЦР

Причини падіння Центральної Ради

1. ЦР не змогла провести кардинальні зміни в політичній, соціально-економічній та національній сферах життя.
2. Авторитет ЦР серед населення України падав: заможні виступали проти націоналізації землі, 8-годинного робочого дня, безпорадності у налагодженні роботи промисловості; біднота виступала проти німецьких пограбувань і брехливих декларацій соціалістичного характеру.
3. Незадоволення німецької влади неспроможністю ЦР забезпечити вивезення до Німеччини продовольства

Гетьманський переворот 29 квітня 1918 р.:

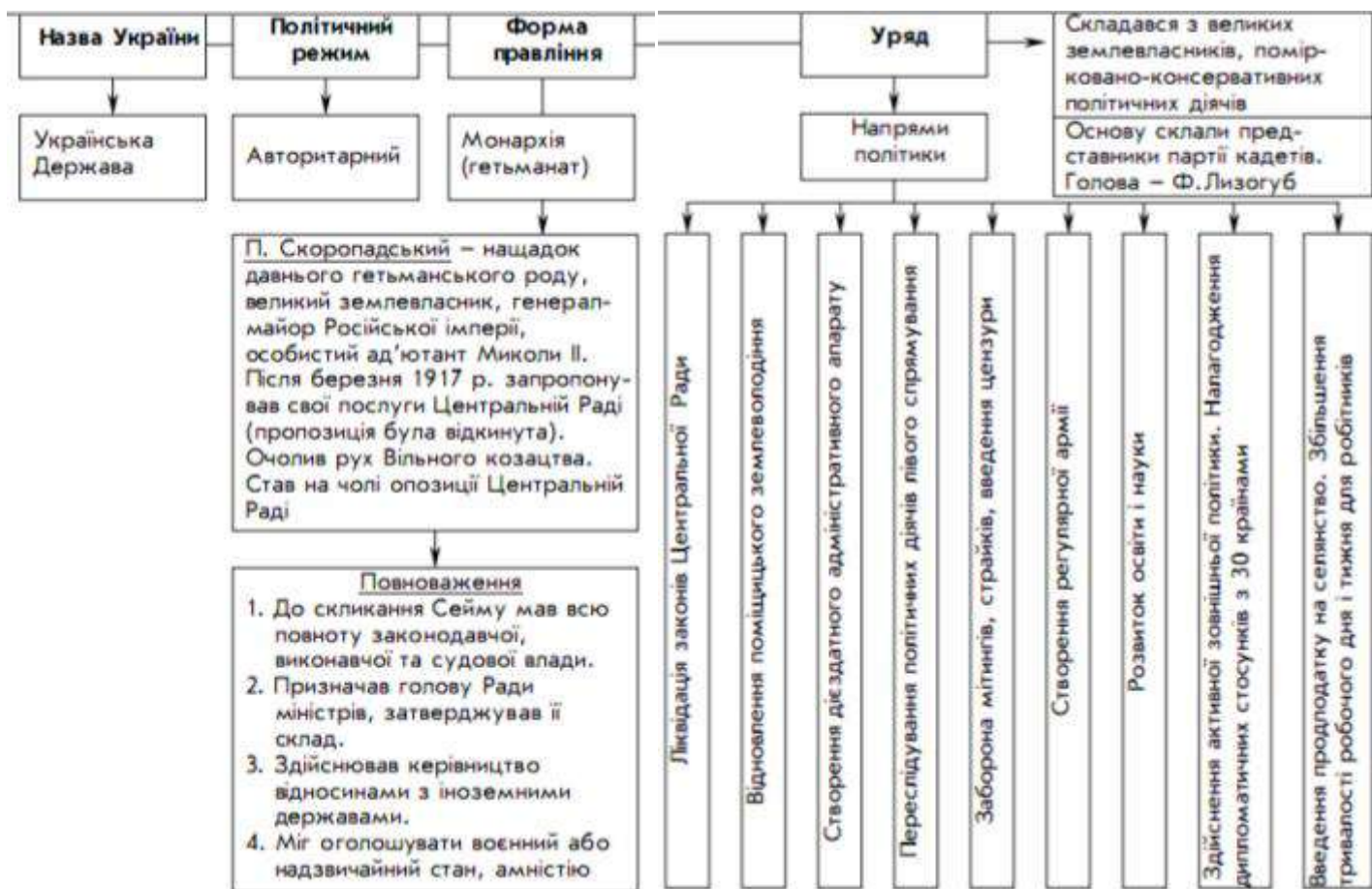
замість УНР встановлювалась Українська держава з монархічною формою правління; гетьманом України обрано Павла Скоропадського

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПОЛІТИКИ УРЯДУ СКОРОПАДСЬКОГО

- **Замість УНР була проголошена Українська держава**
  - Республіканська форма правління замінена на монархічну (гетьманат).
  - Гетьманат зосередив в своїх руках всю повноту влади – законодавчу, виконавчу і судову.
- **Демократичний режим замінюється на авторитарний:**
  - відбувалось переслідування українських партій, заборонялися з'їзди партій, мітинги, видання ряду газет.

ПОВНОВАЖЕННЯ ГЕТЬМАНА

- Влада управління в межах всієї Української держави належить виключно Гетьману.
- Гетьман затверджує закони, і без його санкції жодний закон не може мати сили.
- До повноважень Гетьмана належать:
  - призначення голови уряду (Ради Міністрів) та затвердження її членів;
  - звільнення Ради Міністрів у повному її складі;
  - призначення на посади і звільнення інших урядових осіб у разі, коли для їх обрання не встановлено законом іншого порядку;
  - вище керівництво зносинами Української держави;
  - право вважатися верховним воєводою української армії і флоту;
  - оголошення окремих районів на військовому, осадному або виключному становищі.

СКЛАД УРЯДУ СКОРОПАДСЬКОГО:

- ✚ Федір Лизогуб (Голова уряду),
- ✚ Д. Дорошенко (міністр закордонних справ),
- ✚ М. Василенко (міністр освіти),
- ✚ М. Чубинський (міністр юстиції),
- ✚ І. Кістяківський (державний секретар).

РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ УРЯДУ:

✚ За 230 днів гетьманського режиму в Українській державі було прийнято понад 300 законопроектів.

✚ Восени 1918 р. було прийнято закон про правила проведення виборів до національних земств і міських дум в Українській державі. Активне виборче право надавалось особам усіх національностей і віросповідань, але лише з 25 років, якщо вони на 1 липня 1918 р. проживали в повіті не менше одного року, мають постійну оселю або ж володіють будь-яким майном. Обмеження встановлювалися для жінок. До виборів допускалися лише ті, хто володів протягом річного терміну майном, що обкладалося земським збором.

✚ У липні 1918 р. Рада міністрів ухвалила закон про судові палати та апеляційні суди. Згідно із законопроектом в Українській державі діяло три судові палати: Київська, Одеська, Харківська.

✚ Було проведено реформування Генерального суду. Замість цієї установи утворено Державний сенат, який складався з адміністративного генерального суду, цивільного і генерального суду та Загального зібрання сенату. Його президентом призначено М. Василенка. Діяли також військові суди. Вони розглядали справи тих, хто звинувачувався у збройному опорі владі, у нападі на військо-вослужбовців під час виконання ними своїх службових обов'язків.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

✚ Встановлення дружніх відносин з країнами Четвертного союзу — Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією, Туреччиною. Головним напрямом зовнішньої політики були відносини з країнами Четвертного союзу, бо на території України перебувало окупаційне військо Німеччини та Австро-Угорщини і це впливало на внутрішню і зовнішню політику.

✚ Розв'язання спірних територіальних проблем з сусідніми державами. Гетьманат намагався також вирішити на свою користь Бессарабське питання, Кримське питання, приєднати до України Холмщину, Підляшшя. Для Гетьманату надзвичайно важливої ваги набували відносини з більшовицькою Росією. Росія прагнула включити українські землі до свого складу. У результаті переговорів 12 червня 1918 р. було підписано договір, за яким Росія визнавала незалежність Української держави. Припинялися військові дії між обома державами, відбувався обмін консульськими представниками. Розглядалося питання і про кордони. Лінія кордону відступала від української етнографічної межі на 125–200 верств на користь Росії. Гетьманський уряд налагодив добрі відносини з державами, що утворилися на території колишньої Російської імперії — Грузією, Доном, Кримом, Кубанню, Литвою, Фінляндією.

✚ Встановлення дипломатичних відносин з нейтральними державами. Українська держава мала представництва в 25 країнах світу (Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія, Туреччина, Фінляндія, Польща та ін.).

ЗА ЧАСІВ ГЕТЬМАНАТУ ВІДБУЛИСЬ ТАКІ ЕКОНОМІЧНІ ЗМІНИ:

✚ налагоджено грошовий обіг, вдосконалено грошву систему, відкрито кілька українських банків;

✚ засновано нові акціонерні компанії, біржі, відроджено підприємства;

✚ відновився залізничний рух;

✚ відновлено приватну власність фабрики і заводи та шахти;

✚ відновлене поміщицьке землеволодіння. «Проект загальних основ земельної реформи» передбачав наділення землею через викуп «справжнім хліборобам», які мали робочу худобу і реманент. Більшість селян залишалися безземельними або малоземельними;

✚ збільшується робочий день, заробітна плата встановлюється підприємцями, забороняється діяльність профспілок;

✚ створюється регулярна армія. Уряд видав закон про загальну Військову повинність. Але план створення армії реалізований не був, бо Німеччина боялася зміцнення армії.

ДІЯЛЬНІСТЬ УРЯДУ В КУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ:

✚ створено понад 150 українських гімназій ;

✚ вийшли з друку кілька мільйонів примірників українських підручників;

✚ відкрито 2 державних університети в Києві і Кам'янець–Подільському;

✚ засновано мережу загальнокультурних закладів та установ: Державний український архів, Національна галерея мистецтв, Українська національна бібліотека, Український театр драми та опери;

✚ у листопаді було відкрито Українську академію наук.

ВИТЯГИ З ТЕКСТІВ ІСТОРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

Із «Грамоти до всього українського народу» П. Скоропадського. 29 квітня 1918 р.

«Громадяни України! Всім Вам, козаки та громадяни України, відомі події останнього часу, коли джерелом лилася кров кращих синів України і знову і знову відроджена Українська держава стояла коло краю загибелі.

Спаслась вона завдяки могутньому підтриманню центральних держав, які, вірні своєму слову, продовжують і по цей час боротись за цілість і спокій України.

При такій піддержці у всіх зародилась надія, що почнеться відбудування порядку в Державі й економічне життя України увійде, врешті, в нормальне русло. Але ці надії не справдились.

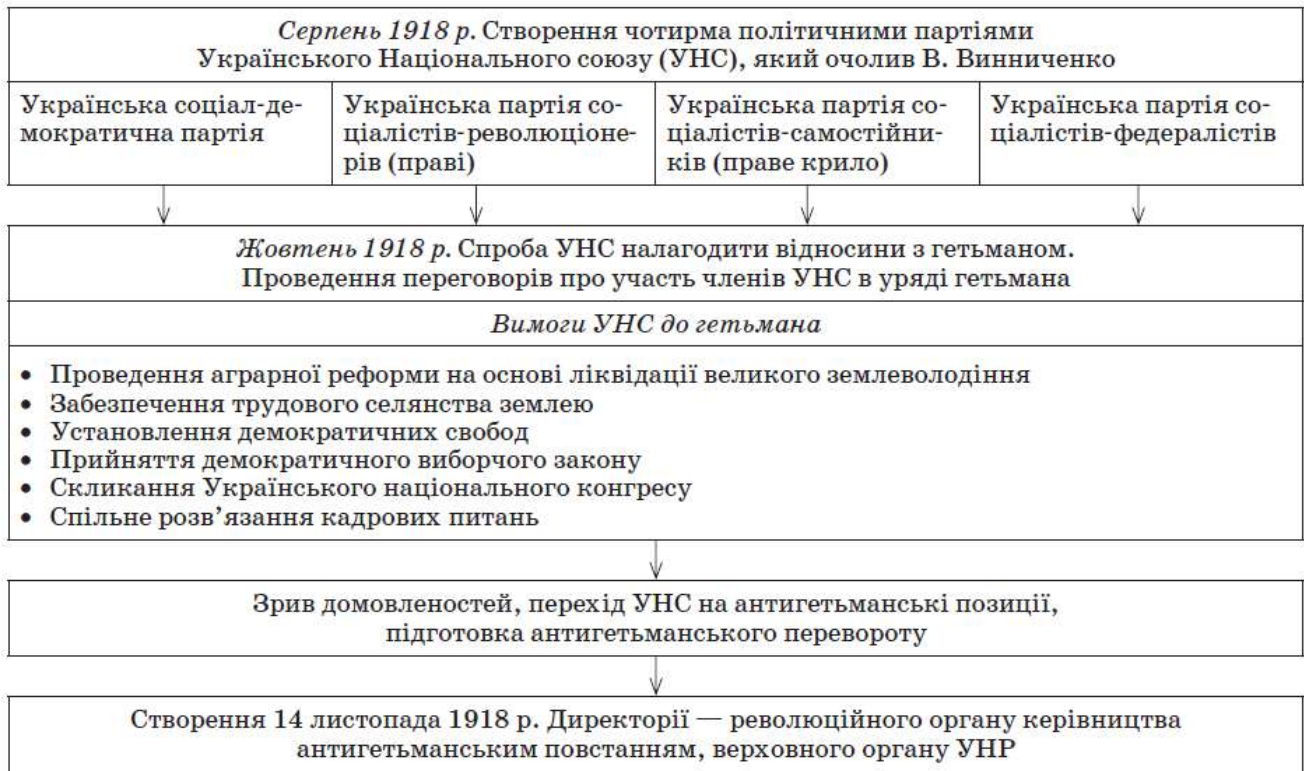
Колишнє Українське Правительство не здійснило державного будування України, позаяк було зовсім не здатне до цього. Бешкети і анархія продовжуються на Україні, економічна розруха і безробітниця збільшуються і розповсюджуються з кожним днем, і врешті для багатущої колись-то України встає грізна мара голоду...

То сею грамотою я оголошую себе Гетьманом всієї України...

Створити здібний до державної праці сильний уряд; відбудувати армію та адміністративний апарат, яких у той час фактично не існувало, і за їх поміччю відбудувати порядок, опертий на право; провести необхідні політичні і соціальні реформи. Політичну реформу я уявляю собі так: ні диктатура вищого класу, ні диктатура пролетаріату, а рівномірنا участь усіх класів суспільства в політичному житті краю. Соціальні реформи я хотів провести в напрямі збільшення числа самостійних господарств коштом зменшення обширу найбільших маєтків».

Директорія УНР.

СТВОРЕННЯ ДИРЕКТОРІЇ

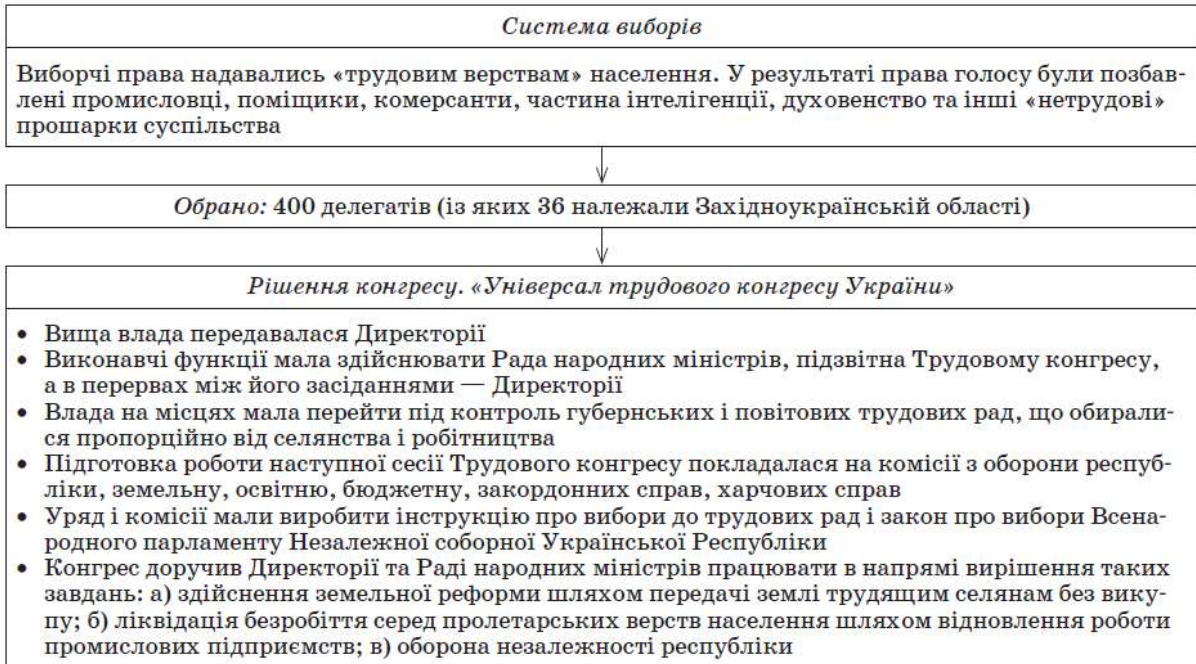
ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ДИРЕКТОРІЇ УНР

- ✚ Скасування Гетьманщини. Відновлення УНР.
- ✚ Директорія — тимчасова верховна влада до скликання Конгресу трудового народу України.
- ✚ Влада в УНР належить трудовому народу, а експлуататорські класи позбавляються права голосу.
- ✚ Скасування великих землеволодінь. Передача землі селянам без викупу.
- ✚ Проголошення 8-годинного робочого дня та демократичних свобод.
- ✚ Налагодження міжнародних відносин на засадах нейтралітету та мирного співіснування з усіма країнами.

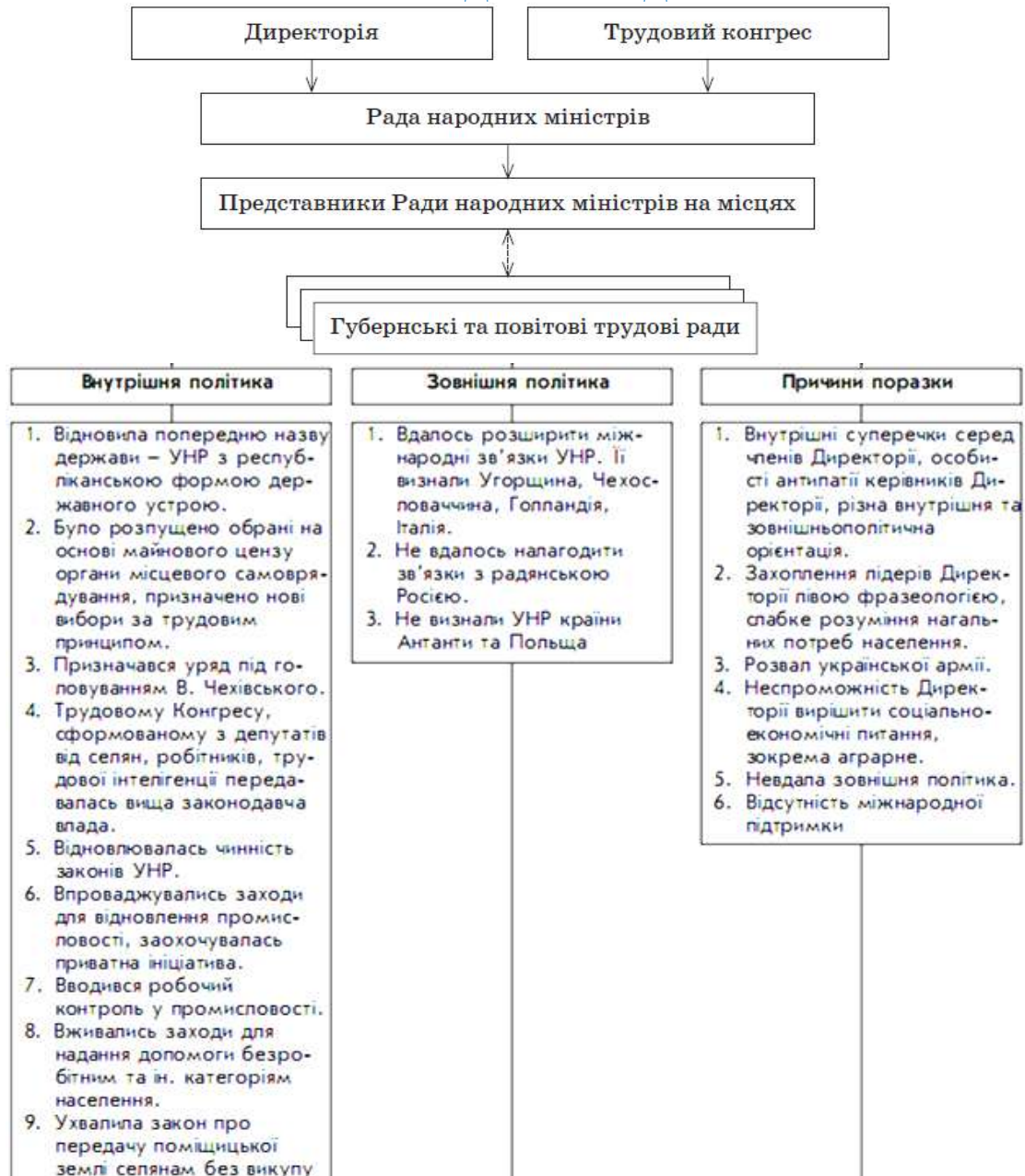
БОРОТЬБА ПРОТИ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Дата	Подія
Липень 1918 р.	Страйк залізничників
Серпень 1918 р.	Селянське повстання на Київщині, інспіроване більшовиками
Літо—осінь 1918 р.	Селянський повстанський рух проти німецької окупації і гетьманського режиму
14 листопада 1918 р.	Видання П. Скоропадським грамоти про федеративний зв'язок України з майбутньою небільшовицькою Росією. Створення УНС Директорії
15 листопада 1918 р.	Заклик Директорії до збройної боротьби проти гетьманату
17 листопада 1918 р.	Угода Директорії з Великою солдатською радою німецьких військ про нейтралітет
18 листопада 1918 р.	Розгром військами Директорії гетьманських військ під Мотовилівкою
19 листопада 1918 р.	Оголошення Директорією загальної мобілізації. Головний отаман С. Петлюра видав наказ, у якому обіцяв надати додаткові земельні ділянки всім, хто «своєчасно стане до війська»
14 грудня 1918 р.	Вступ до Києва військ Директорії. П. Скоропадський зрікся влади

РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ТРУДОВОГО КОНГРЕСУ

СТРУКТУРА ВЛАДИ ЧАСІВ ДИРЕКТОРІЇ

АГРАРНА РЕФОРМА

ДИРЕКТОРІЯ ПРОГОЛОСИЛА	ДИРЕКТОРІЯ ЗДІЙСИЛА
➤ Вилучення земель у поміщиків ➤ Заходи з відновлення промисловості ➤ Введення робітничого контролю на виробництві ➤ Здійснення заходів з надання допомоги безробітнім	➤ Термін і порядок розподілу земель не визначені ➤ Землі іноземців розділу не підлягали ➤ Прийнято рішення про компенсацію поміщикам за землю ➤ В умовах громадянської війни соціально-економічні реформи були відкладені ➤ Головне завдання – перемога у війні

МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА ДИРЕКТОРІЇ ДИРЕКТОРІЯ — РАДЯНСЬКА РОСІЯ

Дата	Подія
11 листопада 1918 р.	Раднарком РСФРР скасував умови Брестського миру, видав директиву про надання військової допомоги «трудящим України» силами українських повстанських дивізій, що були створені в нейтральній зоні між Україною та Росією. Було утворено Укрреввійськграду (В. Антонов-Овсієнко, В. Затонський, Й. Сталін, Г. П'ятаков)
28 листопада 1918 р.	На території РСФРР створено Тимчасовий робітничо-селянський уряд України (Голова уряду — Г. П'ятаков, із 29 січня 1919 р. — Х. Раковський; члени уряду: В. Аверін, Артем (Ф. Сергєєв), К. Ворошилов, В. Затонський, Є. Квірінг, Ю. Коцюбинський, М. Подвойський, О. Шліхтер)
29 листопада 1918 р.	Робітничо-селянський уряд видав маніфест про відновлення радянської влади в Україні
Грудень 1918 р.	Початок наступу 1-ї і 2-ї повстанських дивізій в Україні під загальним командуванням В. Антонова-Овсієнка
3 січня 1919 р.	Радянські війська зайняли Харків, куди і переїхав Тимчасовий робітничо-селянський уряд України
6 січня 1919 р.	Проголошення Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР)
16 січня 1919 р.	Директорія УНР офіційно оголосила війну РСФРР
5 лютого 1919 р.	Вступ більшовицьких військ до Києва (Богунський полк під командуванням М. Щорса і Таращанський полк під командуванням В. Боженка)
Лютий 1919 р.	Спроба Директорії УНР знайти спільну мову з країнами Антанти для спільної боротьби з більшовизмом. Реорганізація Директорії, уряду, відмова від «соціалістичних експериментів» тощо. Поразка та евакуація військ Антанти з Півдня України
Березень 1919 р.	Утрата Директорією контролю над більшою частиною України

ДИРЕКТОРІЯ — АНТАНТА

Дата	Подія
Листопад 1918 р.	Наступ військ Антанти на півдні України в районі Севастополя та Одеси. Окупація півдня України по лінії Тирасполь–Вознесенськ–Новий Буг–Борислав. Кількість військ Антанти налічувала 60 тис. чол.
Грудень 1917 р.	Антанта погодилась визнати Директорію тільки за умови підпорядкування її військ генералу Денікіну. Директорія відмовилась від цієї пропозиції
Січень 1919 р.	Директорія спробувала витіснити війська Антанти, але зазнала поразки

ДИРЕКТОРІЯ — ПОЛЬЩА

Дата	Подія
Листопад 1918 р.	Утворення Польської держави внаслідок завершення Першої світової війни і розпаду Австро-Угорщини
Листопад 1918 р.	Керівник Польської держави генерал Ю. Пілсудський висуває територіальні претензії до України, претендуючи на західноукраїнські землі. Між українськими та польськими військами починаються збройні сутички
Листопад 1918 р.	Польська армія розпочинає окупацію Західної України

ВАРШАВСЬКИЙ ДОГОВІР

Намагаючись врятувати УНР Директорія підписує
21 квітня 1920р договір з Польщею.

УМОВИ:

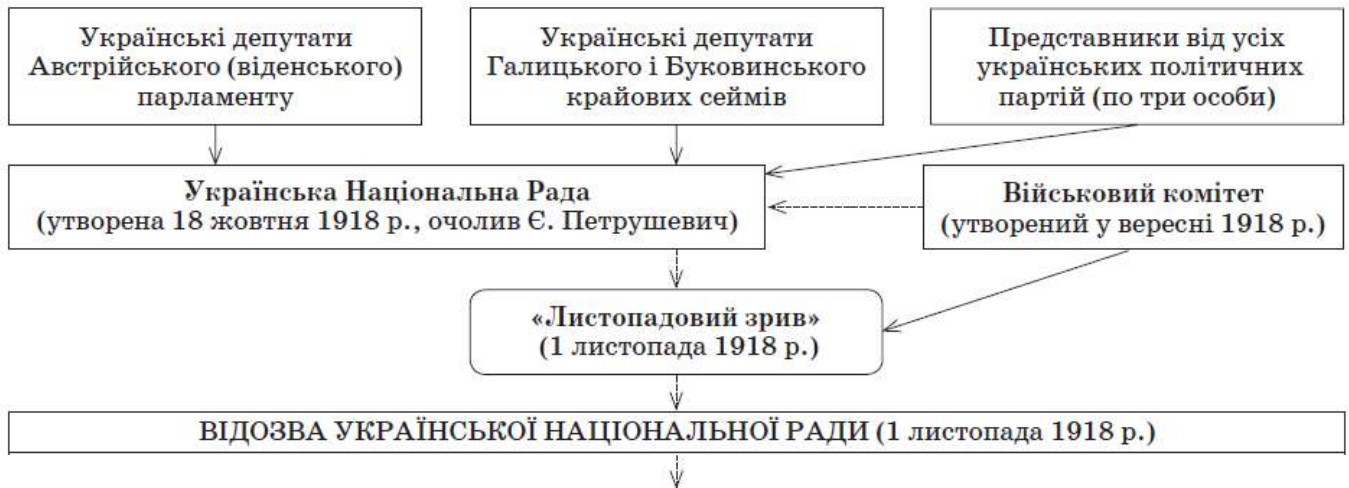
- Спільна боротьба проти більшовиків;
- Відновлення незалежності УНР на чолі з Директорією;
- Польщі С.Петлюра віддавав західноукраїнські землі: Східну Галичину, Західну Волинь, Західне Полісся, Холмщину, Підляшшя.

ПРИЧИНИ ПОРАЗКИ ДИРЕКТОРІЇ

- Суперечлива внутрішня політика, у тому числі нерозв'язне аграрне питання.
- Позбавлення політичних прав значної частини українських громадян.
- Розквіт отаманства, наростаюча анархія в суспільстві.
- Особисте протистояння лідерів — В. Винниченка та С. Петлюри.
- Заборона вживання російської мови.
- Неспроможність стати на перешкоді єврейським погромам.
- Нерозбірливе закриття національних установ, створених за часів гетьмана.
- Незадовільна підготовка та організація армії.
- Складна зовнішньополітична ситуація (територія України стала ареною битви для військ Радянської Росії, білогвардійців, Антанти, поляків)

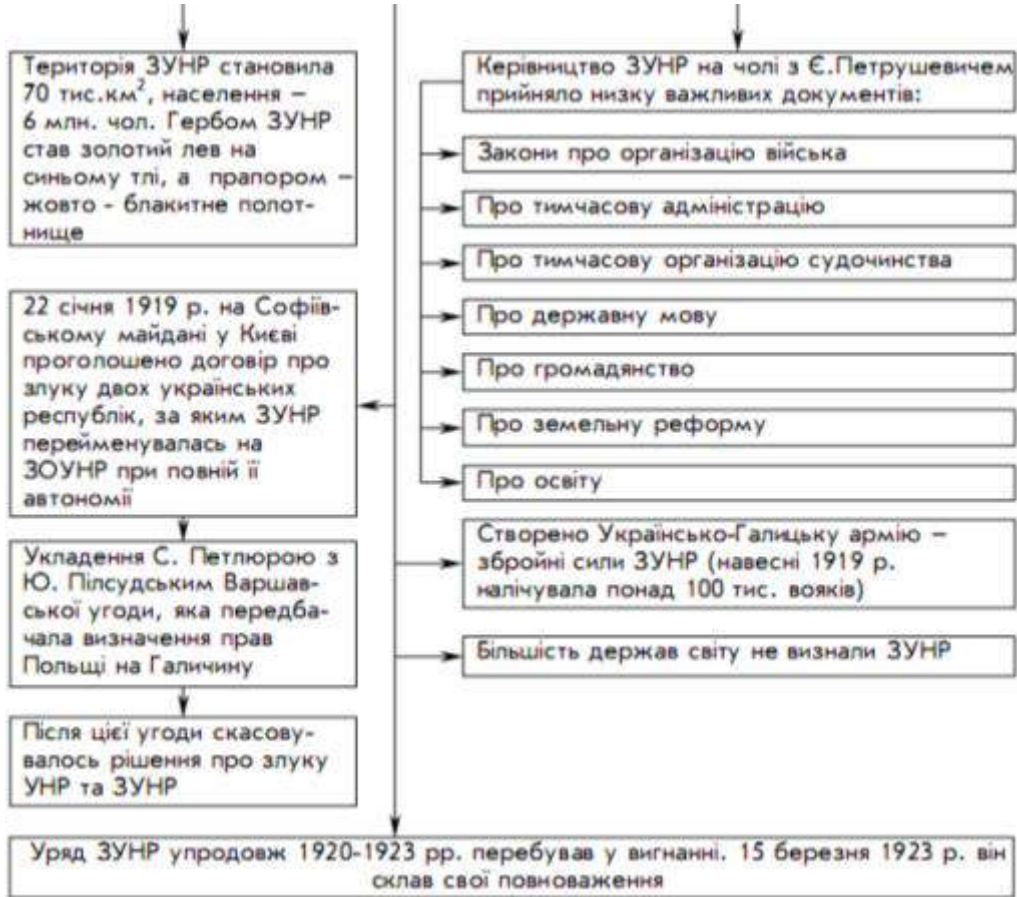
Проголошення З У Н Р. Злука УНР та ЗУНР.

СТВОРЕННЯ ЗУНР

Дата	Подія
2 листопада 1918 р.	Передача австрійським намісником в Галичині влади Українській Національній Раді
9 листопада 1918 р.	Створення уряду (Тимчасовий державний секретаріат) на чолі з К. Левицьким, а згодом — С. Голубовичем
13 листопада 1918 р.	Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Згодом її президентом було обрано Є. Петрушевича

ОСНОВНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В ЗУНР

АКТ ЗЛУКИ УНР ТА ЗУНР

5 листопада 1918 р. Прибуття в Київ делегації ЗУНР для проведення переговорів про надання гетьманом П. Скоропадським допомоги ЗУНР

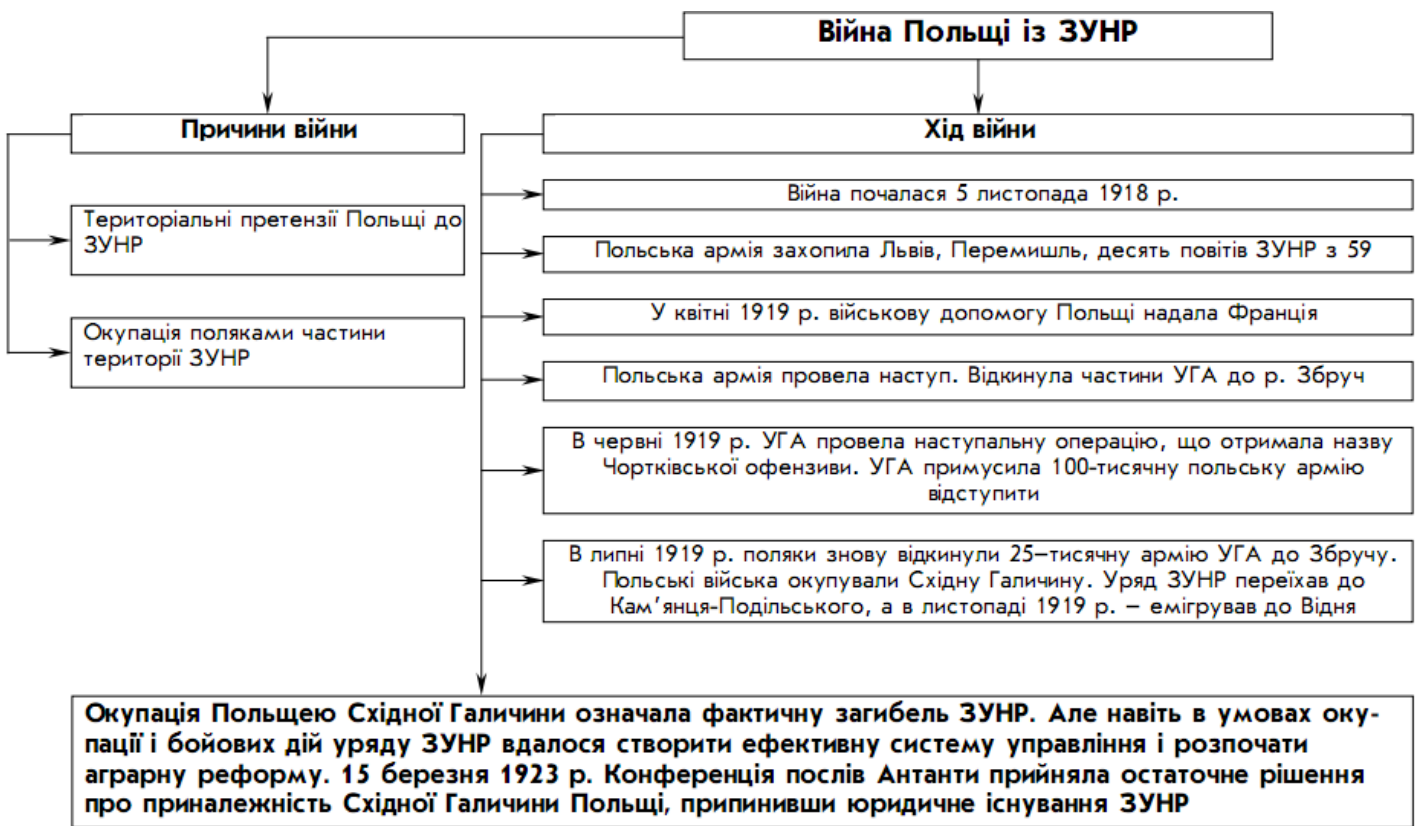
10 листопада 1918 р. Зустріч діячів Українського національного союзу з делегацією ЗУНР, на якій було вирішено не проголошувати єдності західноукраїнських земель із гетьманською Україною, яка прагнула об'єднатися з Росією. Бралось до уваги те, що в декларації американського президента Вудро Вільсона про післявоєнне врегулювання світу Росія розглядалася як унітарна держава, а народам Австро-Угорщини гарантувалося право на самовизначення. За таких обставин негайне воз'єднання могло б привести до механічного включення західноукраїнських земель до складу Росії

1 грудня 1918 р. «Попередній договір, укладений у Фастові між Українською Народною Республікою і Західноукраїнською Народною Республікою»

УНІВЕРСАЛ ДИРЕКТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ 22 січня 1919 р.

4 грудня 1919 р. Уряд ЗУНР денонсував Акт Злуки

Причини поразки	Історичне значення
• Воєнна перевага Польщі • Відсутність міжнародної підтримки, міжнародна ізоляція ЗУНР. Прихильне ставлення країн Антанти до Польщі • Поразка Української Народної Республіки	• ЗУНР вдалося уникнути радикальних перегинів у соціально-економічній політиці • На першому місці стояло завдання національного державного будівництва. Своєчасне здійснення соціально-економічних перетворень забезпечувало авторитет ЗУНР в українського населення • Належна увага приділялася створенню боєздатної національної армії • ЗУНР засвідчила прагнення українського населення до незалежності та створення Соборної Української держави • Період існування ЗУНР увійшов в історію як героїчний епізод у боротьбі українського народу за незалежність, вільний і демократичний розвиток

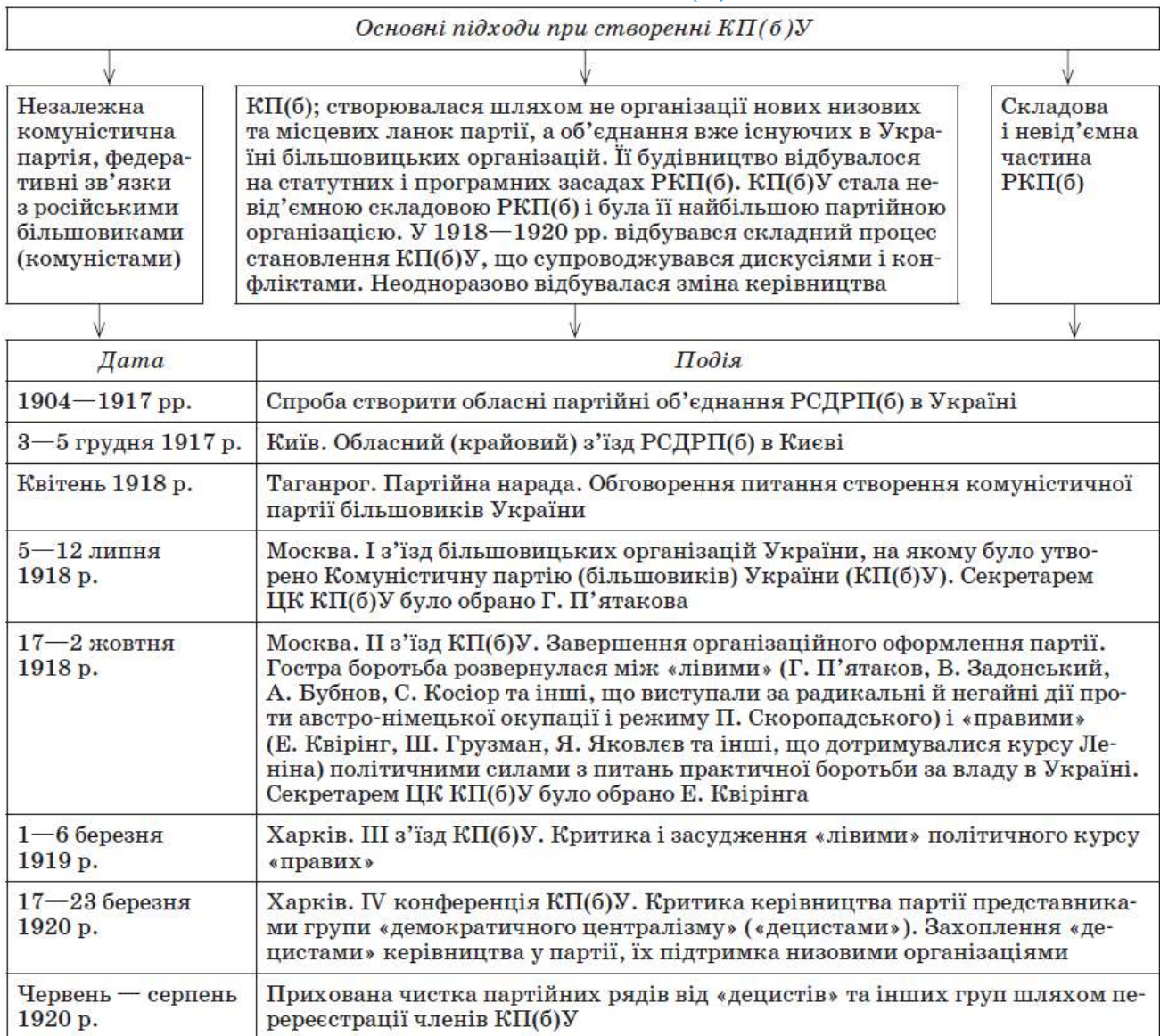

ПОГЛИНАННЯ ТЕРИТОРІЇ ЗУНР РІЗНИМИ КРАЇНАМИ

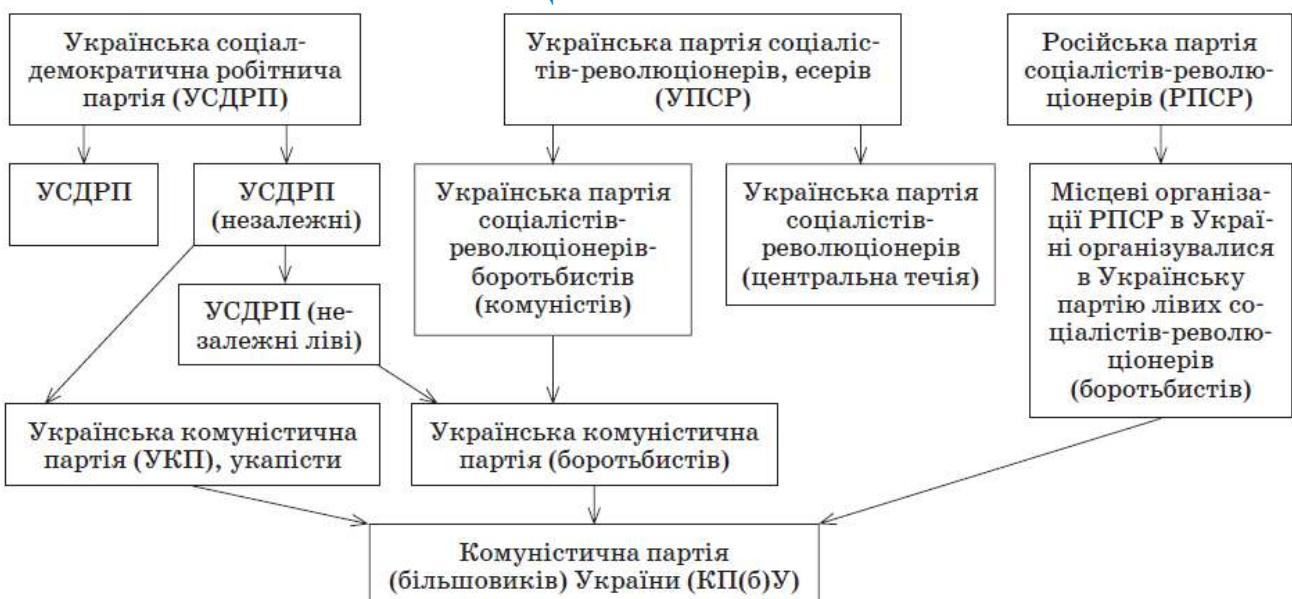
Східна Галичина	Північна Буковина	Закарпаття
Червень – липень 1919 р. — окупація цих земель Польщею. 25 червня 1919 р. — рішення Паризької мирної конференції про надання Польщі права володіння Землями Східної Галичини на 10, а згодом на 25 років. 14 березня 1923 р. — рішення Ради Антанти про остаточне включення Східної Галичини до складу Польщі.	Листопад 1918 р. — окупація цих земель Румунією. 10 вересня 1919 р. — передача за Сен-Жерменським договором Північної Буковини до складу Румунії.	Березень – квітень 1919 р. — землі Закарпаття — автономна одиниця Угорської Радянської Республіки. Травень 1919 р. — окупація цих земель військами Румунії та Чехо-Словаччини. 10 вересня 1919 р. — включення за Сен –Жерменським договором Закарпаття до складу Чехо-Словаччини на правах автономії.

Україна в умовах «воєнного комунізму».

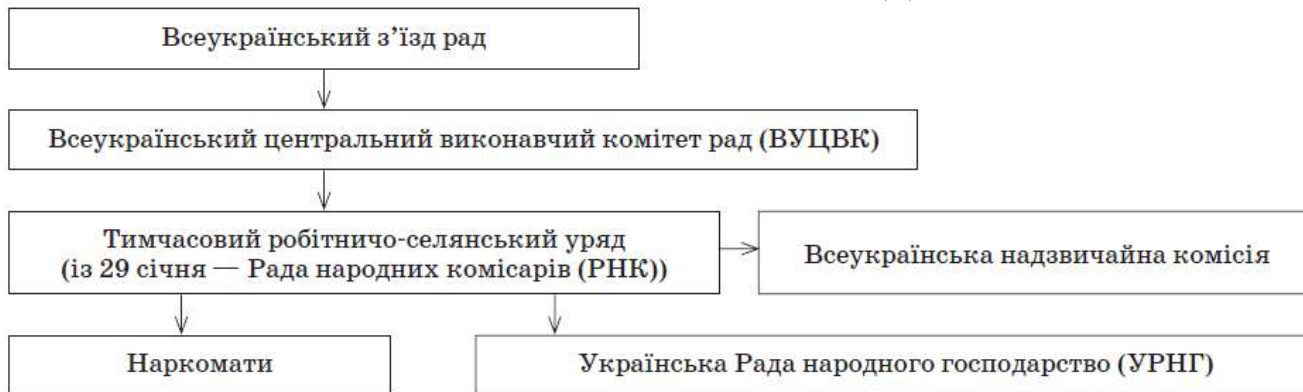
СТВОРЕННЯ КП(б)У

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛ-КОМУНІСТИЧНИЙ РУХ

СТРУКТУРА ОРГАНІВ ВЛАДИ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИКИ «ВОЄННОГО КОМУНІЗМУ»

Загальна характеристика
• Зменшення суверенітету УСРР у зв'язку з уведенням політики «воєнного комунізму»   • КП(б)У, профспілки, Комуністична спілка робітничої молоді України фактично були філіями відповідних російських організацій і керувалися з Москви   • РНК України, Українська Рада народного господарства (УРНГ) діяли під безпосереднім керівництвом РНК та Вищої Ради народного господарства (ВРНГ) РСФРР   • Створення військово-політичного союзу радянських республік (травень—червень 1919 р.)   • Об'єднання під керівництвом вищих державних органів Російської Федерації: військової організації і військового командування, народного господарства, залізниць, фінансів   • Ліквідація 4 червня Українського фронту, а з підрозділів, що входили до його складу, були утворені три армії

ПРИЧИНИ «ВОЄННОГО КОМУНІЗМУ».

- Розорення економіки, громадянська війна, несприятливі для радянської влади міжнародні відносини.
- Плани більшовиків швидко здійснити світову революцію і перейти від товарно-грошових відносин до економіки без ринку і грошей.

Питання для характеристики	1919 р.	1920—1921 рр.
<i>Мета</i>	Побудова комунізму насильницькими методами, шляхом «кавалерійської атаки на капіталізм»; мобілізація ресурсів для боротьби з противниками радянської влади; приборкання національно-визвольного руху	
<i>Основні заходи</i>		
<i>Промисловість</i>	Націоналізація всієї великої і середньої промисловості. Мілітаризація	Поширення націоналізації на всі підприємства
<i>Сільське господарство</i>	Продовольча розкладка; заборона оренди, найманої праці. Спроба запровадження колективних господарств (комун)	Продовольча розкладка поширена на овочі, зерно, м'ясо тощо
<i>Торгівля та обмін</i>	Заборона торгівлі; прямий продуктообмін, карткова система. Скасування оплати за паливо, житло, транспорт тощо	
<i>Фінанси</i>	Скасування грошей (повністю здійснити не вдалося)	
<i>Система управління</i>	Формування жорсткої вертикальної системи управління (система главків)	Продовольча розкладка поширена на овочі, зерно, м'ясо тощо. Збільшення бюрократичного апарату
<i>Трудові відносини</i>	Збереження трудової повинності, мілітаризації праці, примусової праці «буржуазних елементів»	Продовольча розкладка поширена на овочі, зерно, м'ясо тощо. Створення трудових армій
<i>Наслідки</i>	• Посилення господарської розрухи • Формування адміністративних методів управління • Мобілізація наявних ресурсів для боротьби з антибільшовицькими силами • Масове невдоволення населення	

Радянська державність в Україні.

Падіння радянської влади у 1919 р.

Весна 1919 р.	Створення Добровольчої Армії на добровільній основі з офіцерів, юнкерів, студентів та інших прибічників білого руху на чолі з А. І. Денікіним. Ця армія увійшла до складу збройних сил Півдня Росії. На Україні в цей час активізація повстанського руху суттєво послабила позиції радянської влади. Білогвардійці, скориставшись моментом, розгорнули наступ у двох напрямках — на Київ і на Одесу.
Липень 1919 р.	Над Кримом і майже над всім Лівобережжям встановлено контроль денікінців.
Серпень 1919 р.	На Правобережжі об'єднались УГА і війська УНР під командуванням С. Петлюри. Починається наступ у двох напрямках — на Київ та Одесу.
30 серпня 1919 р.	Війська УГА та денікінці одночасно вступили до Києва. Між військами двох армій укладено угоду, за якою частини УГА залишили Київ.
Кінець літа 1919 р.	Українські війська опинилися в «трикутнику смерті» — між білою, червоною і польською арміями. УГА відмовилась воювати проти військ Денікіна, а згодом взагалі перейшла на її бік. Військові сили УНР продовжили партизанські війни, а сам Петлюра приєднався до української місії у Варшаві, аби продовжити організацію боротьби проти більшовиків.
Грудень 1919 — травень 1920 р.	Залишки української армії під керівництвом Омеляновича-Павленка здійснили так званий «зимовий похід» по тилах денікінців і Червоної армії, а потім перейшли на територію Польщі. Українська армія припинила існування, зазнавши поразки.

ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОГО ТА ДЕНІКІНСЬКОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ

	денікінський	більшовицький
<i>Форма правління</i>	Воєнна диктатура	Диктатура пролетаріату
<i>Мета</i>	- Наведення порядку і запровадження тимчасової військової диктатури - Відновлення «єдиної і неподільної» Росії - Боротьба з більшовизмом до переможного кінця	- Установлення радянського ладу - Здійснення соціалістичних перетворень - Утримання України під владою більшовиків
<i>Шлях встановлення</i>	- Репресивна політика проти противників режиму - Уведення смертної кари за участь у бунтах, більшовицьких організаціях та дезертирство в армії	- Репресивна політика щодо противників режиму - Політика «воєнного комунізму»
<i>Методи правління</i>	- Диктаторські, репресивні «Білий терор»	«Червоний терор»
<i>Соціальна опора режиму</i>	Офіцерство, поміщики, промисловці, російські націоналісти	Незаможне селянство, робітництво, частково інтелігенція, декласовані елементи
<i>Аграрна політика</i>	- Закон про землю передбачав обмеження поміщицького землеволодіння 400 десятинами і придбання селянами землі за викуп у розмірі до 45 десятин на сім'ю - За законом про врожай 1919 р., третину зібраного хліба селяни мусили віддати поміщикам і орендарям, 5 пудів зерна з кожної десятини землі віддавати на потребу армії. У разі несвоєчасної здачі стягувалася подвійна кількість зерна	- Роздача землі селянам, ліквідація поміщицького і куркульського господарств - Запровадження на початку 1919 р. продовольчої розкладки; заборона приватної торгівлі - Діяльність продзагонів
<i>Політика щодо промисловості, робітничача політика</i>	- Відновлення приватної власності - Повернення підприємств колишнім власникам - Відновлення торгівлі - На підприємствах фактично запроваджувався 11—12-годинний робочий день	- Опублікування декрету про порядок націоналізації підприємств. Протягом кількох місяців були націоналізовані підприємства цукрової промисловості, великі шахти, металургійні й машинобудівні заводи. Загальне керівництво націоналізованою промисловістю здійснював Укрраднаргосп - Запроваджувалася загальна трудова повинність, мілітаризація праці, зрівнялівка в оплаті праці, карткова система постачання міського населення - Бюрократизація державного апарату
<i>Політика щодо українства</i>	- Питання про державний устрій відкладалося до кінця громадянської війни - Створення на території України трьох областей — Харківської, Київської та Новоросійської, які очолювали генерал-губернатори з необмеженими повноваженнями - Велася боротьба з будь-якими проявами українського національного життя. Відновлення царського законодавства в галузі загальноосвітньої школи. Фактична заборона викладання українською мовою, вивчення українознавства - Вводилася цензура. Земствам заборонялося надавати підтримку українським школам	- Боротьба проти «петлюрівців», українських «буржуазних націоналістів» тощо - Українська мова не заборонялася і не переслідувалася

Радянсько-польська війна і Україна.

ВАРШАВСЬКА УГОДА

Основні положення

- Польський уряд визнавав існування УНР у межах, які мали бути означені договорами із суміжними країнами
- Кордон між Польщею і УНР встановлювався по лінії, яка була вже зайнята польськими військами
- До Польщі відійшли Холмщина, Підляшшя, Посяння, Лемківщина, Західна Волинь, частина Полісся по р. Збруч і Горинь, уся Галичина
- Польща відмовлялася від подальших територіальних претензій
- Польща зобов'язувалася озброювати війська УНР
- Уряд УНР заявив про відсутність претензій на західноукраїнські землі
- Збройні сили С. Петлюри підпорядковувалися польському командуванню
- Українські залізниці підпорядковувалися польському управлінню
- УНР погоджувалася на спільну валюту
- Український уряд повинен був утримувати польські війська на території України

РАДЯНСЬКО-ПОЛЬСЬКА ВІЙНА ТА УКРАЇНА

Причини					
Прагнення лідерів відродженої Польської держави відновити Річ Посполиту в межах кордонів 1772 р.	Неприйняття лідерами відродженої Польщі комуністичних ідей	Прагнення країн Антанти створити «санітарний кордон» навколо радянських республік, підтримка агресивних устремлінь Польщі	Прагнення лідерів радянської Росії і Комінтерну «розпалити пожежу» світової революції	Прагнення радянських лідерів відновити контроль над землями, що входили до складу Російської імперії, боротьба за вплив над Східною Європою	
↓	↓	↓	↓	↓	
Польща			Радянська Росія		УНР
Відновити Польщу в межах кордонів 1772 р. Перетворити Польщу в регіонально-го лідера, набути статусу великої держави			«Розпалити пожежу» світової революції, розгромити основних збройних противників		Звільнити Україну від більшовицької окупації

ОСНОВНІ ПОДІЇ ВІЙНИ

Дата	Подія
21 квітня 1920 р.	Варшавська угода між Польщею та УНР
25 квітня 1920 р.	Початок наступу польських і українських військ
6 травня 1920 р.	Вступ польських і українських військ у Київ
9 травня 1920 р.	Польські та українські війська форсували Дніпро, проте їх подальше просування було зупинено на лінії Вишгород—Бровари—Бориспіль
14 травня 1920 р.	Початок наступу Західного фронту Червоної армії, який був зупинений
26 травня 1920 р.	Початок контрнаступу Червоної армії Південно-Західного фронту
5 червня 1920 р.	Прорив польського фронту частинами 1-ї Кінної армії. Початок відступу польських військ
12 червня 1920 р.	Вступ частин Червоної армії у Київ
8 липня 1920 р.	Створення більшовицького уряду Східної Галичини — Галицький ревком (Галревком) на чолі з В. Затонським
15 липня 1920 р.	Проголошення Галицької Соціалістичної Радянської Республіки
11 липня 1920 р.	Нота англійського міністра закордонних справ Дж. Керзона про встановлення радянсько-польського кордону по «лінії Керзона», що була визначена країнами Антанти в грудні 1919 р.
22 липня 1920 р.	Пропозиція польського уряду розпочати мирні переговори
14 серпня 1920 р.	Червона армія підійшла до Варшави
17 серпня 1920 р.	Контрнаступ польських військ під Варшавою. Початок наступу польських та українських військ по всьому фронту
12 жовтня 1920 р.	Перемир'я між Польщею і радянською Росією

РИЗЬКИЙ МИР МІЖ ПОЛЬЩЕЮ ТА РАДЯНСЬКОЮ РОСІЄЮ

- «Обидві договірні сторони взаємно гарантують повну повагу державного суверенітету другої сторони і утримання від усякого втручання в її внутрішні справи, зокрема від агітації, пропаганди і всяких інтервенцій, або їх підтримки. Обидві договірні сторони зобов'язуються не створювати і не підтримувати організацій, що мають за мету збройну боротьбу з другою договірною стороною або зазіхають на її територіальну цілісність, або підготовляють повалення її державного чи суспільного ладу шляхом насильства, так само як організацій, що приписують собі роль уряду другої сторони або частини її території. З огляду на це, сторони зобов'язуються не дозволити перебування на своїй території таких організацій, їх офіційних представників та інших органів, заборонити вербування, так само як і ввезення на свою територію і провіз через свою територію збройних сил, зброї бойових припасів, амуніції і різних воєнних матеріалів, призначених для цих організацій»
- Припинення стану війни
- Визнання Польщею незалежності УСРР і БСРР
- Передбачалося негайне встановлення дипломатичних відносин
- Визначалася лінія кордону між державами: до Польщі відходили західноукраїнські (Східна Галичина, Західна Волинь, Західне Поділля, Холмщина, Підляшшя) і західнобілоруські землі; «Росія і Україна відмовляються від усяких прав і претензій на землі, розташовані на захід від кордону... Зі свого боку Польща відмовлялася на користь України та Білорусії від усяких прав і претензій на землі, розташовані на схід від цього кордону»
- Росія та Україна брали на себе зобов'язання не втручатися у польсько-литовський конфлікт
- На Польщу не поширювалися зобов'язання щодо виплати боргів Російської імперії
- Передбачена процедура оптації громадян
- Радянська сторона зобов'язувалася сплатити Польщі 30 млн руб. золотом і передати залізничне майно на суму 18 245 тис. руб. золотом
- Передбачалося укладення економічної угоди
- Визначалися права національних менших і релігійних громад на території договірних сторін. «Польща надає особам російської, української і білоруської національності, які перебувають у Польщі, на основі рівноправності національностей, усі права, що забезпечують вільний розвиток культури, мови і виконання релігійних обрядів. Взаємно Росія і Україна забезпечує особам польської національності... всі ті ж права»
- Сторони взаємно відмовилися від компенсації воєнних витрат
- Визначалися принципи утримання військовополонених і їх обміну
- «Кожна з договірних сторін надає громадянам супротивної сторони повну амністію за всякі політичні злочини і провини»
- Росія та Україна зобов'язувалися повернути Польщі всі цінності, що були вивезені з Польщі,

РОЗГРОМ ВІЙСЬК ВРАНГЕЛЯ

Дата	Подія
Весна 1920 р.	П. Врангель (4 квітня очолив «Білу армію» в Криму), спираючись на допомогу країн Антанти переформував залишки військ Денікіна і закріпився у Криму
6 червня 1920 р.	Скориставшись тим, що Червона армія вела запеклі бої з Польщею, війська Врангеля оволоділи Північною Таврією, вийшовши на лінію Херсон—Нікополь—Бердянськ
7 серпня 1920 р.	Контрнаступ Червоної армії, утворення Каховського плацдарму
Середина вересня 1920 р.	Спроба військ Врангеля прорватися в Донбас, на Дон і Правобережжя. Вихід на лінію Олександрівськ (Запоріжжя)—Синельнікове—Маріуполь
21 вересня 1920 р.	Створення Південного фронту Червоної армії під командуванням М. Фрунзе
Кінець вересня 1920 р.	Союз Н. Махна з радянською владою для спільної боротьби проти Врангеля. Умови: — надати автономію Гуляйпільському району — дозволити пропаганду анархістських ідей — звільнити з в'язниць анархістів і махновців — надати допомогу зброєю
8 жовтня 1920 р.	Остання спроба військ Врангеля прорватися в Донбас
28 жовтня 1920 р.	Початок контрнаступу радянських військ з Каховського плацдарму. Початок відступу військ Врангеля в Крим
7—11 листопада 1920 р.	Прорив Червоною армією Перекопських укріплень військ Врангеля. Початок евакуації залишків військ Врангеля з Криму до Туреччини і Болгарії
25—26 листопада 1920 р.	Розрив союзу між радянською владою і Н. Махно. Спроба Червоної армії розгромити збройні формування махновців

Із розгромом військ П. Врангеля на території України в основному завершилися широкомасштабні бойові дії, хоча активний селянський повстанський рух ще продовжувався на Правобережжі та Півдні України (весна—літо 1921 р.)

Культура і духовне життя періоду революції.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ

Позитивні	Негативні
• Із падінням царського режиму припинилося переслідування українських митців, української мови та культури • Багато представників української творчої інтелігенції увійшли до складу УЦР, органів управління української держави П. Скоропадського, обійнявши відповідальні посади й отримавши можливість впливати на державну політику в галузі культури • Українська держава по можливості фінансово підтримувала розвиток української культури • Будь-які значні революційні зміни створювали можливість творчій молоді розкрити талант • Не існувало обмежень щодо реалізації своїх творчих здібностей • Існування різних стилів і жанрів	• Розкол суспільства на різні політичні табори. Висока політизація • Постійна зміна політичних режимів, які проводили власну політику в усіх сферах суспільного життя і, відповідно, у культурі. Деякі з існуючих режимів здійснювали репресії проти діячів культури • В умовах громадянської війни в суспільстві панувала нетерпимість і жорстокість. Людське життя втратило свою цінність • Занепад культурно-освітніх і наукових закладів • Економічна розруха, невлаштованість життя негативно впливали на розвиток культури • Еміграція провідних діячів культури за кордон

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА

Період	Загальні риси
УЦР	Початок розбудови української школи. Відкриття 53 українських гімназій. Відбулось декілька вчительських з'їздів. Заснування Київського народного університету. Підтримка діяльності товариства «Просвіта». Проте більшість дій не вийшла за межі декларацій
Гетьман П. Скоропадський	Активна освітня політика. Розбудова мережі українських гімназій (150). Поступова українізація народної, середньої і вищої освіти. Реорганізація Київського народного університету в державний. Створення університету в Кам'янці-Подільському. Відкриття українських кафедр у Київському, Одеському і Харківському університетах
Директорія УНР	Освітня політика не виходила за межі декларацій про підтримку і розвиток української освіти, бо Директорії доводилося вести постійні бойові дії. Певна територія України тривалий час залишалася поза впливом Директорії
Денікінський режим	Освіта на українській мові заборонялася і переслідувалася. Відновлювалася система освіти, що панувала за царського режиму
Радянська влада	Руйнування попередньої системи освіти. Докладались значні зусилля з ліквідації неписьменності (лікнеп). Ідеологізація освіти. Створення єдиної трудової школи (семирічний термін навчання). Скасовувалася плата за навчання. Розбудовувалася мережа підготовки педагогічних кадрів (інститути, технікуми, курси). Половина шкіл здійснювала навчання українською мовою. У 1920 р. було ліквідовано університети, а на їх базі створено мережу інститутів. Уся наукова робота була зосереджена в УАН. Для підготовки до вступу у вищі навчальні заклади створювалися робітничі факультети (робфаки)

Українська академія наук

24 листопада 1918 р.

Президент В. Вернадський; секретар — А. Кримський;

перші дійсні члени: Д. Багалій, М. Кащенко, В. Косинський, О. Левицький, М. Петров, С. Смаль-Стоцький, Ф. Тарановський, С. Тимошенко, М. Туган-Барановський, П. Тютковський

Історико-філологічний відділ	Фізико-математичний відділ	Соціально-економічний відділ	Національна бібліотека	Комісія з вивчення природних багатств України

РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРИ

Напрямки	Представники
Романтизм	О. Олесь (Кандиба), В. Сосюра, В. Чумак, А. Еллан-Блакитний
Неокласицизм	М. Зеров, П. Филипович, М. Рильський, М. Драй-Хмара, Ю. Клен (О. Бурггардт)
Символізм	П. Тичина, Я. Савченко, Д. Загул
Панфутуризм	М. Семенко

МУЗИЧНЕ ТА ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО

Назва, засновники та керівники
Український театр драми та опери (1918 р.) (перший театр УСРР ім. Т. Шевченка), Київ, Г. Борисоглібський, Л. Гаккебуш, О. Мар'яненко, О. Сердюк, Лесь Курбас
Новий драматичний театр ім. І. Франка (створений 1919 р. у Вінниці, із 1923 р. працював у Харкові, із 1926 р. — у Києві), Г. Юра
Українська державна капела під проводом О. Кошиця (1918 р.)
Державний симфонічний оркестр під проводом О. Горілого (1918 р.) (із 1919 р. — Республіканський симфонічний оркестр ім. М. Лисенка). Симфонічні оркестри також існували в Харкові, Катеринославі, Одесі
Українська республіканська капела під керівництвом К. Стеценка і О. Кошиця (існували в період Директорії УНР та в еміграції)
Державна українська мандрівна капела (скорочено «Думка»), Н. Городовенко
Київський музично-драматичний інститут (1920 р.) (існував на базі музично-драматичної школи ім. М. Лисенка)
У цей період працювали композитори: М. Леонтович, Я. Степовий, Л. Ревуцький, Г. Верьовка, Б. Лятошинський та ін.

РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ

Основні тенденції
- Відновлення патріархату Російської православної церкви (РПЦ)   - Рух за відновлення автокефалії української православної церкви на чолі з В. Липківським   - Політизація церковного життя   - Терор проти священників; жорстка антицерковна, атеїстична політика більшовиків

Запам'ятай поняття

Директорія	Колективний орган виконавчої влади, який складається із декількох осіб.
Соборність	1) морально-філософський і соціальний принцип, фундаментальними положеннями якого є: відповідальність усіх за всіх, єдність індивідуального і загального, взаємне духовне збагачення і розвиток та інше; 2) усі етнічні землі зібрані до купи тією чи іншою державою (не є ознакою формою державного устрою); 3) єдність усіх членів християнської церкви для спільного відшукування шляху до порятунку.
Отаманщина	1) засилля різноманітних збройних формувань, як правило, із селян, в умовах відсутності реальної державної влади; 2) період в історії визвольних змагань 1918-1919 років.
«Воєнний комунізм»	Соціально-економічна політика більшовиків в УСРР у 1919-1920 рр. Характеризувався встановленням продовольчої розкладки (диктатури), заборонаю торгівлі, націоналізацією всіх підприємств, згортанням грошового обігу, загальною трудовою повинністю.
«Червоний терор»	Заходи насильства, які здійснювалися більшовиками проти широких соціальних груп, включаючи робітників та селян, що були оголошені «класовими ворогами», або звинувачувалися в «контрреволюційній» діяльності.
Інтервенція	У міжнародному праві насильницьке втручання однієї чи кількох держав у внутрішні справи іншої держави, спрямоване проти її територіальної цілісності або політичної незалежності.
«Чортківська офензива»	Історична назва наступальної військової операції Української Галицької Армії здійсненої в період з 7 по 28 червня 1919 року. Вона була однією з найзначніших наступальних операцій, що здійснила Галицька армія під час Українсько-польської війни в Галичині 1918-1919. 25 тисяч українських солдатів і офіцерів примусили відступити по всій лінії фронту більш ніж 100-тисячну польську армію, добре озброєну і оснащену французами. І тільки зовнішні чинники та брак матеріально-технічного забезпечення врятували супротивника від воєнної поразки.
«Київська катастрофа»	події серпня 1919 року в Україні, похід Української Галицької Армії на Київ. Вперше спробу зайняти Київ катастрофою назвав Симон Петлюра, надалі цю назву використовують в українській історіографії.
Автокефальна церква	Незалежна церква, тобто така, що має самоврядування (мова йде про Православну церкву).

Дати і події

29 квітня 1918 р.	Державний переворот і прихід до влади Павла Скоропадського
1 листопада 1918 р.	«Листопадовий зрив» у Львові
13 листопада 1918 р.	Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР)
Листопад 1918 р.	Заснування Української академії наук (УАН)
14 листопада 1918 р.	Утворення Директорії
22 січня 1919 р.	Проголошення Акта Злуки УНР та ЗУНР
Грудень 1919 – травень 1920 рр.	Перший Зимовий похід армії УНР
Квітень 1920 р.	Варшавська угода
Березень 1921 р.	Ризький мирний договір
1921 р.	Утворення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ)
Листопад 1921 р.	Другий Зимовий похід армії УНР

Персоналії

Скоропадський Павло Петрович	1873 - 1945	Походив зі стародавнього роду козацької старшини, великий землевласник, генерал-лейтенант російської армії. Після революції 1917 року став командуючим 1-го українізованого корпусу російської армії. У жовтні 1917 року на з'їзді Вільного козацтва П. Скоропадського було обрано гетьманом Вільного козацтва. 29 квітня 1918 року організував державний переворот і став гетьманом проголошеної Української держави. 13 грудня 1918 року прийшла Директорія, Скоропадський емігрував до Німеччини.
Петрушевич Євген Омеляннович	1863 - 1940	Юрист, депутат Галицького сейму, президент ЗУНР (13 листопада 1918 року). Після проголошення Акту Злуки УНР і ЗУНР отримав диктаторські повноваження. Після поразки ЗУНР емігрував за кордон (Відень потім Берлін).
Вітовський Дмитро Дмитрович	1887 - 1919	Український військовий і державний діяч, сотник Легіону Українських Січових Стрільців, організатор листопадового повстання 1918 року у Львові, полковник, начальний командант УГА, Державний секретар військових справ ЗУНР.
Петлюра Симон Васильович	1879 - 1926	Талановитий публіцист і державний діяч. Головний отаман військ Української Народної Республіки, останній голова Директорії. Член УСДРП. З 1921 р. – в еміграції. З 1924 р. – голова уряду УНР в екзилі. Загинув у травні 1926 р. від руки більшовицького агента.

Махно (Михненко) Нестор Іванович	1889 - 1934	Вождь руху анархістів, командир повстанських загонів і неперевершений майстер ведення партизанської війни. Центром дислокації його загонів було Гуляйполе на Катеринославщині (1917-1921 рр.). В роки громадянської війни співпрацював з більшовиками, але розійшовся з ними за ідейними міркуваннями. 1921 року Червона армія остаточно розгромила повстанські зағони «батька Махна».
Липківський Василь	1864 - 1937	Український релігійний діяч, церковний реформатор, проповідник, педагог, публіцист, письменник і перекладач, борець за автокефалію українського православ'я, творець і перший митрополит Київський і всієї України відродженої 1921 року Української Автокефальної Православної Церкви. У 1919-1927 рр. - останній настоятель та доглядач Софії Київської. За визначенням академіка Агатангела Кримського - «апостол українського релігійно-національного відродження».
Нарбут Григорій Іванович	1886 - 1920	Український художник-графік, ілюстратор, автор перших українських державних знаків. Один із засновників і ректор Української Академії Мистецтв.
Вернадський Володимир Іванович	1863 - 1945	Український, російський та радянський науковець і філософ. Природознавець, засновник геохімії, біогеохімії та радіогеології, вчення про біосферу, космізм. Академік Петербурзької Академії наук (з 1912 року), професор Московського університету. Один із засновників Української академії наук, дійсний член та її перший голова-президент (з 1918 року). Засновник Національної бібліотеки Української держави в Києві (нині — Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського). З 1921 року знову працює у Москві. Збагатив науку глибокими ідеями, що лягли в основу нових провідних напрямів сучасної мінералогії, геології, гідрогеології, визначив роль організмів у геохімічних процесах. Для його діяльності характерні широта інтересів, постановка кардинальних наукових проблем, наукове передбачення. Організатор та директор Радієвого інституту (1922–1939), Біохімічної лабораторії (з 1929 року; зараз Інститут геохімії й аналітичної хімії імені В. І. Вернадського РАН). Дійсний член НТШ та низки інших академій (Паризької, Чеської).

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ТРЕНУВАННЯ

1. Який термін відповідає визначенню: "Масова культурно-просвітницька і літературно-художня організація пролетарської самодіяльності при наркоматі освіти, яка існувала з 1917 по 1932 рр."?

- а) А колективізм б) Б пролеткульт
 в) В символізм г) Г «буржуазний індивідуалізм»

2. Політика одержавлення власності, згортання товарно-грошових відносин, впровадження карткової системи та загальної трудової повинності — це складові політики:

- а) А Ради Народних Міністрів УНР б) Б Ради Народних Комісарів УСРР
 в) В Директорії УНР г) Г Ради Міністрів Української Держави

3. Якому періоду Української революції і боротьбі за збереження державності найбільш характерне таке явище, як «отаманщина»?

- а) А Українській Народній Республіці часів УЦР б) Б Українській державі П.Скоропадського
 в) В Українській Народній Республіці часів Директорії г) Г Українській Соціалістичній Радянській Республіці

4. Кому з історичних діячів належить висловлювання: "Галицьке громадянство плекає ті самі національні ідеали, що й Наддніпрянська Україна, а наддністрянська армія своєю кров'ю від Збруча аж по Київ позначила хресну дорогу любові до Соборної України. Вона піддається одному Головному Командуванню і спільно з наддніпрянськими лицарями прямує до одної високої мети"?

- а)   б)   в)   г)

5. Кому з історичних діячів належить висловлювання: «Добровольчим військам я дав вказівки: самостійної України не визнаю. Петлюрівці можуть бути або нейтральними, тоді вони повинні негайно скласти зброю і розійтися по домівках, або приєднатися до нас, визнавши наші гасла. Якщо петлюрівці не виконують цих умов, то їх слід уважати такими самими ворогами, як і більшовиків»?

- а)   б)   в)   г)

6. Кому з історичних діячів належить висловлювання: «Багато людей критикують мій крок і злим оком дивляться на встановлення гетьманства. Зовсім зрозуміло, чому так ставляться до цього факту вороги української державності. Але тим, що зуть себе українцями, мені хочеться поки що сказати лише одне: пам'ятайте, що коли б не було мого виступу, німці, кілька днів пізніше, завели б на Україні звичайне генерал-губернаторство»?

- а)   б)   в)   г)

7. Кому з історичних діячів належить висловлювання: «Наш договір з поляками підписаний за активною допомогою Франції. Отже, поляки не зможуть нам безконтрольно диктувати свою волю. До того ж Пілсудський є прихильник самостійної України. Взагалі мусимо дивитися на Варшавський договір, як на тимчасовий вихід із тяжкої ситуації. Треба нам якось зміцнити свої сили для того, щоб продовжувати боротьбу з нашим головним ворогом – Московщиною»?

Територію якого державного утворення позначено на картосхемі жирною лінією?

- а) **А** Української Народної Республіки згідно з Третім Універсалом
- б) **Б** поширення влади Генерального Секретаріату згідно з «Тимчасовою інструкцією...» Тимчасового уряду Росії
- в) **В** Української Держави гетьмана П.Скоропадського
- г) **Г** Української Соціалістичної Радянської Республіки

9. Завдання містить сім варіантів відповідей, з яких лише три є правильними. Укажіть правильні твердження: Які з подій відбулися в Україні у 1919 р.?

- а) 1 «Чортківська офензива»
- б) 2 ухвалення Конституції УСРР
- в) 3 створення комнезамів
- г) 4 ухвалення Конституції УНР
- д) 5 Другий Зимовий похід армії УНР
- е) 6 проголошення Галицької СРР
- є) 7 «Листопадовий зрив»

10. Війська якого воєнно-політичного блоку брали участь в окупації Півдня України наприкінці 1918 - початку 1919 рр.?

- а) **А** Троїстого союзу
- б) **Б** Четвертного союзу
- в) **В** Антанти
- г) **Г** Малої Антанти

11. Про яку державу йдеться в уривку з історичного джерела: «Тепер є сприятливі обставини в цьому питанні, завдання створення в Києві Української академії наук бере на себе держава. Завдання це - справа державної ваги й вирішити його не під силу приватному товариству. Участь держави в цій справі, створення Комісії для вироблення законопроекту про заснування Академії на чолі з В.І.Вернадським дасть можливість втілити думку про Академію скоро та найбільш повно...»?

- а) **А** Українську Народну Республіку доби Центральної Ради
- б) **Б** Українську Державу гетьмана П.Скоропадського
- в) **В** Українську Народну Республіку доби Директорії
- г) **Г** Українська Соціалістичну Радянську Республіку

12. **Збройні групи робітників, створені в травні 1918 р. для вилучення хлібних «надлишків» у селян, називалися:**

- а) **А** комбідри б) **Б** продзагони
 в) **В** чорносотенці г) **Г** двадцятип'ятитисячники

13. **Вищий законодавчий орган Української Народної Республіки доби Директорії — це:**

- а) **А** Український Національний союз б) **Б** Всеукраїнські Установчі збори
 в) **В** Трудовий конгрес України г) **Г** Головна Українська Рада

14. **Якого договору стосується цитований нижче документ:** *«Строго секретно. З огляду на сучасний брак харчових продуктів... мир з Україною мусить бути підписаний якнайскоріше. На випадок, якби Україна попросила військової допомоги проти російських максималістів, то таке прохання можна задовольнити... За це Україна зобов'язується до якнайскорішого постачання хліба?»*

- а) **А** Варшавського договору Директорії УНР та Польської Республіки б) **Б** Брест-Литовського договору між УНР, Німеччиною та її союзниками
 в) **В** договору між Українською Державою та Севеликим Військом Донським г) **Г** Ризького договору між Польщею та радянськими республіками

15. **Який термін відповідає визначенню:** *«Закриття власниками підприємств та масове звільнення робітників з метою змусити їх відмовитися від своїх вимог і погодитися на гірші умови праці?»*

- а) **А** страйк б) **Б** локаут
 в) **В** мітинг г) **Г** трудовий конфлікт

16. **Визначте хронологічну послідовність історичних подій:**

- а) **А** встановлення Української Держави → утворення Директорії → Брест-Литовський мирний договір між Центральними державами і УНР → повернення Центральної Ради до Києва з німецькою адміністрацією б) **Б** утворення Директорії → Брест-Литовський мирний договір між Центральними державами і УНР → встановлення Української Держави → повернення Центральної Ради до Києва з німецькою адміністрацією
 в) **В** Брест-Литовський мирний договір між Центральними державами і УНР → повернення Центральної Ради до Києва з німецькою адміністрацією → встановлення Української Держави → утворення Директорії г) **Г** Брест-Литовський мирний договір між Центральними державами і УНР → повернення Центральної Ради до Києва з німецькою адміністрацією → утворення Директорії → встановлення Української Держави

17. **Кому з історичних діячів належать спогади:** *«28 квітня після обіду я замінив свою звичайну військову черкеску на цивільне вбрання... вийшов з дому і візником поїхав до скверу, де стоїть пам'ятник Святому Володимирові. Мені хотілося на самоті обдумати те велике діло, що я звалював тепер на свої плечі; мені хотілося розібратися в своїх власних думках і намірах. Я почував, що переживаю дуже важливі моменти свого життя, усвідомлював... яка колосальна відповідальність ляже на мене і я вже змушений буду забути про особисте життя і особисті інтереси. Я наблизився до пам'ятника і сів на лаву... Переді мною чудово вимальовувався наш Дніпро, свідок не таких ще переворотів! Поза Дніпром розгорталася безмірна далечинь рідної мені Чернігівщини. Я довго, довго сидів, милувався краєвидом, образи минулого мого краю один за другим виникали перед моїми очима; я намагався уявити собі його майбутнє. Я відчував, що починаю якусь нову сторінку в історії мого народу, і хотілося усвідомити собі всі обставини цього початку. Хай буде, що буде, а йти на це діло я мушу. Потраплю врятувати мій край — буду щасливий, не здолаю цього зробити — буду мати чисту совість, бо не маю я особистих цілей»?*

18. У зв'язку із якими подіями консул Франції Еміліо Енно виступив із наступною заявою: "Україна не мала ніколи своєї історії, ні національної окремішності. Вона створена німцями. Уряд П.Скоропадського, як германофільський, має бути зліквідований"?

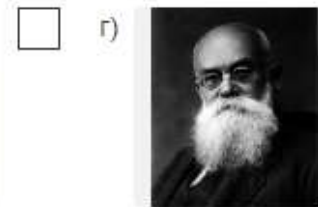
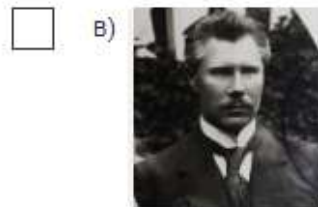
а) А встановленням повноцінного дипломатичного статусу консульських установ держав Антанти на території України

б) Б спробою гетьманського уряду налагодити стосунки із державами Антанти

в) В вимогою визнати незалежність України із наданням їй права бути нейтральною

г) Г позицією керівництва Добровольчої армії в особі генерала А.Денікіна щодо взаємовідносин з Українською Державою

19. Визначте політичного діяча, якого було обрано Головою Директорії:

20. Визначте хронологічну послідовність історичних подій:

а) А утворення Директорії → інтервенція військ Антанти в Україну → зречення гетьмана П.Скоропадського → зібрання делегатів Трудового конгресу в Києві

б) Б зречення гетьмана П.Скоропадського → утворення Директорії → інтервенція військ Антанти в Україну → зібрання делегатів Трудового конгресу в Києві

в) В інтервенція військ Антанти в Україну → зречення гетьмана П.Скоропадського → утворення Директорії → зібрання делегатів Трудового конгресу в Києві

г) Г утворення Директорії → зречення гетьмана П.Скоропадського → зібрання делегатів Трудового конгресу в Києві → інтервенція військ Антанти в Україну

21. Вкажіть назву регулярних військ ЗУНР:

а) А Українські Січові Стрільці

б) Б Галицький полк Січових стрільців

в) В Військовий клуб ім. Полуботка

г) Г Українська галицька армія

22. Визначте хронологічну послідовність історичних подій:

а) А повстання у Львові → утворення Української Національної Ради → проголошення ЗУНР → Хотинське повстання

б) Б утворення Української Національної Ради → проголошення ЗУНР → Хотинське повстання → повстання у Львові

в) В проголошення ЗУНР → повстання у Львові → утворення Української Національної Ради → Хотинське повстання

г) Г утворення Української Національної Ради → повстання у Львові → утворення Української Національної Ради → Хотинське повстання

23. Позначте складову частину політики більшовиків в Україні в 1919 р.:

- а) А встановлення нової назви України – УРСР б) Б формування більшовицького уряду – Ради Міністрів
- в) В проведення політики «воєнного комунізму» г) Г розширення суверенітету України

24. Визначте кого з історичних діячів було обрано Головою Раднаркому УСРР:

- а)   б)   в)   г)

25. Вставте пропущені слова в тексті: "Встановлення радянської влади в Україні почалося після революції у Німеччині у листопаді 1918 р., коли російський радянський уряд анулював умови _____ мирного договору. У січні 1919 р. було прийнято нову назву держави — Українська _____, Тимчасовий робітничо-селянський уряд України було перейменовано на Раду _____, Головою українського уряду було призначено _____".

- а) А Брест-Литовського мирного договору, Українська Соціалістична Радянська Республіка, Раду Народних Комісарів, Християна Раковського
- б) Б Комп'єнського мирного договору, Українська Радянська Соціалістична Республіка, Раду Народних Міністрів, Григорія Петровського
- в) В Брест-Литовського мирного договору, Українська Соціалістична Радянська Республіка, Раду Міністрів, Григорія Петровського
- г) Г Комп'єнського мирного договору, Українська Соціалістична Радянська Республіка, Раду Народних Комісарів, Християна Раковського

26. Вставте пропущені слова та дати в тексті: "Соціально-економічна політика радянської влади викликала опір українського населення, проти якого більшовики застосували _____. Масовий повстанський рух, що охопив Україну влітку 1919 р., призвів до падіння радянської влади. У результаті контрнаступу радянських військ, здійсненого _____, денікінців було вигнано з України і більшовики знову захопили владу. З 1919 р. в Україні більшовики запровадили політику _____, основними складовими якої були продрозкладка, _____, _____ і мілітаризація праці".

- а) А «білий терор», літом 1919 р., «воєнного комунізму», відновлення товарно-грошових відносин, націоналізація підприємств
- б) Б «червоний терор», восени 1920 р., нову економічну політику, ліквідація товарно-грошових відносин, націоналізація підприємств
- в) В «червоний терор», восени 1919 р., «воєнного комунізму», ліквідація товарно-грошових відносин, денационалізація підприємств
- г) Г «червоний терор», восени 1919 р., «воєнного комунізму», ліквідація товарно-грошових відносин, націоналізація підприємств

27. Вставте пропущені слова в тексті: "У квітні 1920 р. між представниками Польщі і _____ було підписано низку конвенцій, які увійшли в історію під назвою _____. Документи розроблялися під керівництвом _____ та С.Петлюри. За умовами конвенції Польща визнавала незалежність Директорії УНР на чолі з С.Петлюрою, УНР змушена була відмовитися від претензій на _____".

- а) А Української Держави, Варшавська угода, Ю.Пілсудського, Східну Галичину, Західну Волинь, Холмщину, Підляштя, Посяння, Лемківщину
- б) Б Директорії УНР, Варшавська угода, Ю.Пілсудського, Східну Галичину, Західну Волинь, Холмщину, Підляштя, Посяння, Лемківщину
- в) В Директорії УНР, Варшавська угода, Ю.Пілсудського, Холмщину, Підляштя, Посяння, Лемківщину, ЗУНР
- г) Г РНК УСРР, Варшавська угода, Ю.Пілсудського, Східну Галичину, Західну Волинь, Холмщину, Підляштя, Посяння, Лемківщину

28. **Вкажіть, де і коли було підписано мирний договір, за яким Польща визнавала існування УСРР; до Польщі входили Холмщина, Підляшшя, Західна Волинь і Західне Полісся, а також залишалася Східна Галичина:**

☐ а) А Брест-Литовськ, 1918 р.	☐ б) Б Варшава, 1920 р.
☐ в) В Рига, 1921 р.	☐ г) Г Рапалло, 1922 р.

29. **Позначте положення, якого в Берестейському мирному договорі не було:**

☐ а) А Україна проголошувалася Українською Радянською Республікою	☐ б) Б війна між Україною і державами Четвертого союзу припинялася
☐ в) В Німеччина і Австро-Угорщина ставали союзникам УНР	☐ г) Г УНР зобов'язувалася поставляти Німеччині сільськогосподарську продукцію

30. **Завдання містить сім варіантів відповідей, з яких лише три є правильними. Укажіть правильні твердження: Що з переліченого стосується Української академії наук у 1918-1920 рр.?**

☐ а) 1 мета діяльності: поглиблення і поширення наукових дисциплін, збагачення на користь народу, сприяння об'єднання та організації наукової праці в Україні, створення нових науково-дослідницьких інститутів	☐ б) 2 першим президентом був призначений М.Василенко
☐ в) 3 створення УАН М.Грушевським	☐ г) 4 14 листопада 1918 р. було ухвалено закон про заснування УАН, затверджено її статут, штат, склад
☐ д) 5 А.Кримський працював на фізико-математичній кафедрі	☐ е) 6 у складі УАН діяло три відділи: історико-філологічний, фізико-математичний та соціально-економічний
☐ є) 7 14 листопада 1919 р. було ухвалено закон про заснування УАН, затверджено її статут, штат, склад	

31. **Про кого говориться:** *"Вони славили комуністичне мистецтво і пропагували міську культуру, руйнували установлені традиції і загальноприйняту мову, вважаючи їх пережитком минулого"?*

☐ а) А символісти	☐ б) Б панфутуристи
☐ в) В неореалісти	☐ г) Г конструктивісти

32. **Про яку духовну особу говориться:** *"Єпископ української греко-католицької церкви. З 17 січня 1901 р. митрополит галицький та Архієпископ Львівський, предстоятель Української Греко-католицької церкви. В 1907 та 1912 рр. побував у Росії, згодом у Білорусії. Заснував російську католицьку церкву. Після лютневої революції 1917 р. в березні організував у Петрограді синод російської католицької церкви. Прибувши до Києва, налагодив контакти з провідними діячами Української Центральної Ради. У вересні 1917 р. митрополит повернувся до Львова: 28 лютого 1918 р. він виступив у палаті панів з промовою, в якій відстоював право всіх націй австро-угорської держави на самовизначення. Підтримував створення Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР), у жовтні 1918 р. став членом Української Національної Ради ЗУНР"*

☐ а) А Митрополит Київський Володимир	☐ б) Б Василь Липківський
☐ в) В Йосиф Сліпий	☐ г) Г Андрей Шептицький

33. **Хто з діячів, зображених на фото, очолював Українську державу за обставин, наведених в уривку документа:** "Перехід Галицької Армії на сторону Денікіна поставив нашу Армію в надзвичайно тяжке стратегічне і матеріальне положення, бо, одночасно із передачею ворогові значної кількості військового майна, для його наступу була відкрита головна комунікаційна лінія... У зв'язку з цим Уряд... заявляє, що він тимчасово переходить на інші способи боротьби за нашу державність... Уряд буде керувати справами України та захищати її перед іншими державами так, як цього вимагатимуть інтереси нашої республіки...?"

34. **Прочитайте фрагмент історичного документа та виконайте завдання.** «Перехід Галицької Армії на сторону Денікіна поставив нашу Армію в надзвичайно тяжке стратегічне і матеріальне положення, бо, одночасно із передачею ворогові значної кількості військового майна, для його наступу була відкрита головна комунікаційна лінія... У зв'язку з цим Уряд... заявляє, що він тимчасово переходить на інші способи боротьби за нашу державність... Уряд буде керувати справами України та захищати її перед іншими державами так, як цього вимагатимуть інтереси нашої республіки...» **Зазначені в уривку документа обставини спонукали «Уряд» до:**

- а) **А** підписання Брестського миру б) **Б** укладення Варшавської угоди
 в) **В** визнання умов Ризького договору

35. **Прочитайте фрагмент історичного документа та виконайте завдання.** «Перехід Галицької Армії на сторону Денікіна поставив нашу Армію в надзвичайно тяжке стратегічне і матеріальне положення, бо, одночасно з передачею ворогові значної кількості військового майна, для його наступу була відкрита головна комунікаційна лінія... У зв'язку з цим Уряд... заявляє, що він тимчасово переходить на інші способи боротьби за нашу державність... Уряд буде керувати справами України та захищати її перед іншими державами так, як цього вимагатимуть інтереси нашої республіки...» **У результаті «надзвичайно тяжкого стратегічного і матеріального положення» «Армія» була змушена здійснити:**

- а) **А** Перший Зимовий похід б) **Б** «Чортківську офензиву»
 в) **В** «Брусиловський прорив» г) **Г** «Листопадовий зрив»

Карта-карикатура, зображена на фото, ілюструє події:

- а) **А** 1914 р. б) **Б** 1917 р.
 в) **В** 1919 р. г) **Г** 1921 р.

37. **Прочитайте уривок з історичного джерела та дайте відповідь на запитання:** «Допомагаючи українському урядові в його боротьбі з насильниками та грабіжниками, ці війська (що вступили на територію України) не мають ніяких ворожих нам намірів, оскільки Німеччина та Австро-Угорщина також мають велику потребу, щоб на Україні настав добрий лад і спокійна праця трудящого люду...» **Яку «велику потребу» в Україні мали вказані вище країни?**

- а) **А** створити міцний, дієвий бар'єр проти проникнення більшовизму в Європу
- в) **В** використати людські ресурси, щоб компенсувати власні людські втрати у війні

- б) **Б** включити молоду, незміцнену державу Україну до складу Четверного союзу
- г) **Г** забезпечити продовольчими і сировинними ресурсами власні виснажені економіки

38.

Якою цифрою на карті позначено район дій повстанських загонів Н.Махна проти гетьманської адміністрації, німецьких і австрійських окупаційних військ?

- а) **А** 1
- б) **Б** 2
- в) **В** 3
- г) **Г** 4

39. До складу створеної Українським національним союзом (УНС) Директорії входили:

- а) **А** С.Петлюра, М.Міхновський, С.Єфремов, В.Винниченко, О.Бош
- б) **Б** В.Винниченко, С.Петлюра, Ф.Швець, О.Андрієвський, А.Макаренко
- в) **В** М.Грушевський, Х.Раковський, С.Єфремов, В.Винниченко, С.Петлюра
- г) **Г** В.Винниченко, С.Петлюра, Х.Раковський, Н.Махно, Ф.Кричевський

40. Що стало вирішальним фактором у поразці спільного наступу польської та української армій в Україні у квітні-травні 1920 р.?

- а) **А** окупаційна політика польської адміністрації
- б) **Б** перехід Української галицької армії (УГА) на бік більшовиків
- в) **В** наступ із Криму Білої армії генерала П.Врангеля
- г) **Г** заклик більшовиків до здійснення світової революції

41. Позначте подію всесвітньої історії, яка збіглася в часі із проголошенням Акта Злуки УНР і ЗУНР:

- а) **А** встановлення фашистської диктатури в Італії
- б) **Б** Паризька мирна конференція
- в) **В** утворення Королівства Сербів, Хорватів і Словенців
- г) **Г** Листопадова революція в Німеччині

42.

Позначений на картосхемі наступ Армії УНР і УГА призвів до:

- а) **А** «Листопадового зриву»
- б) **Б** «Київської катастрофи»
- в) **В** повалення влади гетьмана П.Скоропадського
- г) **Г** проголошення Української Народної Республіки

43. Рішення, ухвалене на III Всеукраїнському з'їзді рад:

- а) А анулювання Брест-Литовського мирного договору
- б) Б ухвалення конституції Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР)
- в) В затвердження нового парламенту УСРР – Трудового конгресу
- г) Г проголошення повалення Української Держави П.Скоропадського

44.

Наведена картосхема дає змогу характеризувати події:

- а) А «Чортківської офензиви»
- б) Б Першого Зимового походу
- в) В Другого Зимового походу
- г) Г радянсько-польської війни

45.

Зображений плакат слід використовувати, характеризуючи політику в галузі культури:

- а) А Української Народної Республіки
- б) Б Української Соціалістичної Радянської Республіки
- в) В Української Держави П.Скоропадського
- г) Г Української Народної Республіки доби Директорії

46. У якому році відбулася подія, описана в уривку з джерела: «Між тим середня група генерала Кравса, зайнявши 30 серпня своїми передовими частинами Київ, ранком 31 серпня рушила колоною через Київ... Але одночасно зі сходу через Київські мости до Києва почали входити денікінські війська під командуванням генерала Бредова... Коли голова колони українських військ вийшла на головну вулицю Києва – Хрещатик, то добровільні частини, увійшовши на цю вулицю з протилежного боку, відкрили по ній кулеметний і рушничний вогонь...»?

- а) А 1917 р. б) Б 1918 р.
 в) В 1919 р. г) Г 1920 р.

47. **Із якою метою Директорія УНР здійснювала наступні заходи:** *«Ми, уповноважена волею трудящих України... Директорія, поваливши ненависний гетьманський режим, найближчим часом скличемо конгрес усього трудового люду України. Делегати будуть обиратися на чесних і соціально справедливих засадах: від селянської курії – 71,4%, від робітничої – 22,2%, від трудової інтелігенції – 6,4%...»?*

- а) А підготувати та санкціонувати об'єднання УНР і ЗУНР б) Б оголосити війну Радянській Росії та провести переговори з Антантою
 в) В ухвалити Варшавський договір, підписаний Польською Республікою г) Г розв'язати проблеми організації влади та визначити форми державного устрою

48. **Завдання містить сім варіантів відповідей, з яких лише три є правильними. Укажіть умови Варшавської угоди (1920 р.) між представниками Директорії УНР і уряду Польщі:**

- а) 1 передання Польщі Східної Галичини та Західної Волині б) 2 об'єднання армії УНР та Української Галицької армії (УГА)
 в) 3 визнання Польщею ЗУНР та відмова від втручання в її внутрішні справи г) 4 ведення спільних воєнних дій проти радянських військ на території УНР
 д) 5 надання військово-політичної допомоги в боротьбі проти гетьмана П.Скоропадського е) 6 визнання Директорією кордону між Польщею та УНР по «лінії Керзона»
 є) 7 визнання Польщею Директорії УНР на чолі з С.Петлюрою верховною владою УНР

49. **Розташуйте подані уривки з документів у хронологічному порядку:**

- 1 *«У разі спільної акції польсько-української проти совітських військ на теренах Правобережної України, положених на схід від сучасної лінії польсько-більшевицького фронту, військові операції відбуваються під загальним керуванням начальної команди Польських військ»*
2 *«Обидві договірні сторони, згідно з принципом самовизначення народів, визнають незалежність України і Білорусії, а також погоджуються і постановляють кордон між Росією, Білоруссю і Україною з одного боку, та Польщею – з іншого, становить лінія далі вздовж річки Збруч, до впадання її в річку Дністер»*
3 *«Однині во єдино зливаються століттям одірвані одна від одної частини єдиної України — Західноукраїнська народна республіка (Галичина, Буковина і Угорська Україна) і Наддніпрянська велика Україна»*
4 *«Держава, проголошена на підставі права самоозначення народів Українською Національною Радою у Львові... обнімаюча весь простір бувшої австро-угорської монархії, заселена переважно українцями, має назву Західно-Українська Народня Республіка»*

- а) А 4 3 1 2 б) Б 4 3 2 1
 в) В 4 1 3 2 г) Г 2 3 1 4

50. **Чортківська офензива – це:**

- а) А успішний наступ УГА на польські позиції, що розпочався під Чортковом і дав змогу тимчасово повернути під український контроль значну частину захопленої території ЗУНР б) Б похід українських військ УНР по тилах Добровольчої армії А.Денікіна та Червоної армії
 в) В спільний наступ військ УГА та Директорії на позиції А.Денікіна, який розпочався поблизу Чорткова г) Г наступ полків на війська ЗУНР, який завершився розгромом УГА під Чортковим

51. Установіть відповідність:

А. колегіальний орган виконавчої влади з декількох осіб Б. засилля різноманітних напівбандитських збройних формувань в умовах відсутності реальної державної влади В. нічим не обмежена влада особи, групи, класу Г. група осіб, яка веде політику протидії стосовно держави, уряду, партії, організації Д. заява від імені держави, уряду, партії, організації	1. отаманщина 3 декларація 2 Директорія 4 диктатура

52. Співвіднесіть дати з подіями:

А серпень 1918 р.	1 проголошення Акта злуки ЗУНР і УНР
Б листопад 1918 р.	2 другий Зимовий похід
В січень 1919 р.	3 утворення Українського національного союзу
Г листопад 1921 р.	4 урочисте відкриття Української академії наук
	5 прихід до влади Директорії.

53. Які події позначено на картосхемі?

54. Якою цифрою на карті позначено район дій повстанських загонів Н. Махна проти гетьманської адміністрації, німецьких і австрійських окупаційних військ?

55. Установіть відповідність:

А) липень 1919 р.	1. Закон Центральної Ради про державну мову.
Б) березень 1918 р.	2. Компанія ліквідації неписьменності
В) весна 1920 р.	3. Закон про заснування Української Академії Наук
Г) листопад 1918 р.	4. «Положення про єдину трудову школу»

56. Співвіднесіть поняття з їхніми визначеннями.

А) Абсолютизм Б) авторитаризм В) директорія Г) диктатура	1 колегіальний орган виконавчої влади, який складається з декількох осіб 2 нічим не обмежена влада особи, групи, класу 3 форма правління, за якою верховна влада необмежено належить одній особі — монарху 4 антидемократична система влади, що поєднується з особистою диктатурою 5 насильницьке захоплення державою території іншої держави і включення до складу своєї.

57. Яке державне утворення позначено на картосхемі?

- А. УНР згідно з III Універсалом
- Б. поширення влади Генерального Секретаріату згідно з "Тимчасовою інструкцією.." Тимчасового уряду Росії
- В. Української Держави гетьмана П. Скоропадського
- Г. Української Соціалістичної радянської Республіки

58. Яка територія заштрихована на карті?

59. Установіть відповідність:

1. автономія 2. диктатура 3. федерація 4. націоналізація	А) повна незалежність держави від інших держав у її внутрішній і зовнішній політиці Б) перехід з приватної власності у власність держави чи суспільства землі, промислових підприємств, банків тощо В) нічим не обмежена влада особи, групи, класу Г) державний устрій у формі союзної держави, за яким члени цієї держави залишають за собою повний політичний суверенітет

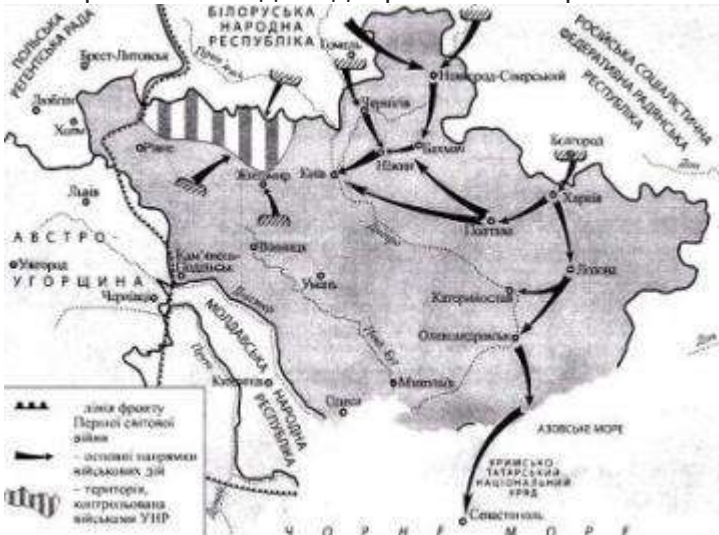
60. Співвіднесіть прізвища діячів з посадами, які вони обіймали.

А) С. Петлюра	1 голова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету
Б) П. Ніковський	2 головний отаман військ УНР
В) К. Левицький	3 голова Українського національного союзу
Г) Г. Петровський	4 голова Державного Секретаріату
	5 голова Директорії

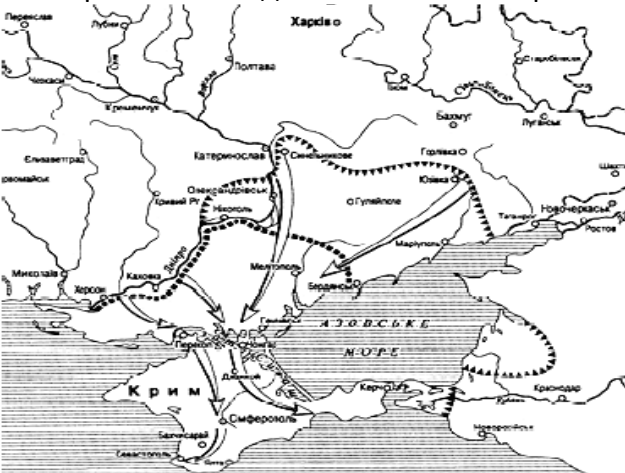
61. Яке державне утворення позначено на картосхемі?

62. Перебіг яких подій відображено на карті?

63. Перебіг яких подій позначено на картосхемі?

64. Установіть відповідність:

А) К. Левицький	1. Президент ЗУНР
Б) Є. Петрушевич	2. Очолює Українську Галицьку Армію
Б) Д. Вітовський	3. Голова уряду Державного Секретаріату
Г) М. Омел'янович-Павленко	4. Очолює українські військові формування

65. У яких твердженнях ідеться про Симона Петлюру (3 правильні відповіді)

1. був головним отаманом Армії УНР
2. був першим головою Генерального секретаріату УЦР
3. від 1920 р. перебував в еміграції, очолював уряд УНР в екзилі
4. обстоював "радянську платформу". виступав за союз з більшовицькою Росією проти Антанти
5. у листопаді 1918 р. перебував в Берліні, де мав офіційні зустрічі з вищими посадовими особами Німеччини, зокрема з кайзером Вільгельмом II
6. у лютому 1919 р. вийшов із УСДРП і став головою Директорії УНР

66. Укажіть характерні риси політики "воєнного комунізму" (3 правильні відповіді)

1. заборона приватної торгівлі
2. запровадження продрозкладки
3. масове створення колгоспів
4. підтримка вільного підприємництва
5. скасування трудової повинності
6. ліквідація товарно-грошових відносин
7. діяльність госпрозрахункових трестів

67. Укажіть діячів, які входили у склад Директорії

1. П. Андрієвський
2. Ісаак Мазепа
3. Андрій Макаренко
4. Борис Мартос
5. П. Скоропадський
6. В. Чехівський
7. Ф. Швець

68. Які українські законодавчі органи влади існували в 1918-1920 рр.

1. Трудовий конгрес
2. Українська Центральна Рада
3. Національна Рада
4. Головна Українська Рада
5. Головна Руська Рада
6. Український національний конгрес
7. Установчі збори

69. Установіть послідовність:

1. Бій під Крутами
2. Вступ німецько-австрійських військ до Києва
3. Розпуск Української Центральної Ради
4. Створення Директорії